

İNAN

TRABZON HALKEVİ KÜLTÜR DERGİSİ

İki Ayda Bir Çıkar

İÇİNDEKİLER

Yurt ve Ulus Yükseliyor	Yusuf Mazhar Âren
Cumhuriyet Rejiminde Türk Kadını . . .	Reşit Tarakcioğlu
30 Ağustos «şiiir»	N. Tarakcioğlu
Trabzonda Tren ve Liman	Abdullah Günel
Milli Terbiye ve Sinema	M. Kemal Yanbeğ
Trabzon Büyükleri	Reşit Tarakcioğlu
Lozan sulhünün 21 inci dönüm yılı (konferans) . .	A. Günel
Ölmedi Ata (şiiir)	Muzaffer Konuralp
Müftü oğlu Ahmet Hikmet	Nesib Yağmurdereli
Hayatının Sırrı (hikâye)	İbrahim Örs
Karadağ Yaylâsı	Eyüb Sabri Lermioğlu
Anama Mektup (şiiir)	Halil İbrahim Karadeniz
Neş'eye Doğru (şiiir)	Nurettin Özdemir
Mertlik	Cemal Azmi Tellioglu
Tarih Sayfalarımızdan Bir Yaprak	İhsan Özsoy
Terbiye Bakımından Resim İş	Nâzif Karluk
Türkçenin ayıklanması	Yusuf Mazhar Âren
Anten (fennî konferans)	Yusuf Sezgin tarafından
Köy Sahifesi	Kâzım Bulutay
Çiçimize öğütler ve Halkevi Haberleri	

Yeniseri
Sayı : 14 -15

Değeri
50

İkinciteşrin
1944

Yurt ve Ulus Yükseliyor

Yazar : Yüsuf Mazhar Aren

İmparatorluk, kozmopolit bir idare yaratmış, tanzimat mevhum bir Osmanlı milleti yapmış, Meşrutiyet uydurma bir vahdet tasarlamış, bu hallerin hiç birisi çekirdek millet olan Türklüğü kendi benliğinden var ettiği hükûmete sah'p kılamamıştı...

Devletin çok uzun süren ve artarak giden za'fı, terekkep ettiği unsurların hükûmete bağlılığını temin için, Türklük hesabına feda-kârlıklar, Türklük gücüyle başarılar yapmağa sebep olmuştu.

Müslimanlık camiasına dahil olduğu için yakın akrâba sayılan milletler ise dinin tavsiye ettiğinden ziyade ırklarının ve kültürlerinin temayüllerine tabi olmuşlardı.

Şiddetli bir saltanat istibdadının eziciliğini en çok Türkler his etmişlerdi... Birer cemaat teşkilâtı da olan ve bu yoldan — Osmanlıların padişah nezdinde — teb'a-i sadıka olarak himaye gören unsurlar — Avrupa medeniyetinin hırıstıyanlık sıfatıyla hulûluna muhalefet ruhu olmıyan cemaatları ilhamiyle — az zamanda terakkiler gösterirken « Hilâfeti İslâmiye » denilen ve kendisini Çindeki müs'imanların da reisi tanıyan hükümdarların, çöldeki bedevilerin de hissiyatına riayetkâr olmak ödevi ile, oîdumolası mutavaat ettiği « Din » ve bunun hamele ve amelesi olan hoca guruhunun ve bunlara menşe olan

ve programı « Hilâfeti İslâmiye » makamının siyasetini güddüğünden, değişmiyen medresenin baskısı altında Türklük ileri hareket etmeğe imkân bulamıyordu...

Asri teşkilât yapmağa, borç ödemeğe, sık sık muharebelerle ve daima dahildeki isyanları bastırmağa uğraşan bir ordu beslemeğe ve Sultanların israfa dayanan masraflarını karşılamağa mecbur olan devlet maliyesi (1) muhtaç olduğu ve daima arttığını gördüğü para ihtiyacını vergilerin nisbetini artırıp durmakla tatmin etmekten başka çare düşünmüyordu...

Maliye sistemi o kadar bozuk ve kifayetsiz idi ki vergiden kaçınmak için bir isim değiştirmek, bir tarz değiştirmek, bir firma değiştirmek ve hatta tabiyet değiştirmek kâfi geliyordu. Kapitülâsiyon denilen şeyin tahribatını karşılayacak yollarda gidilmiyordu. Adaletsiz vergilerin muayyen sınıfları yıkışı ne kadar derin idi ki bunların tekrar inşası muhal birşey ve bu hal onların kaderi addolunmağa başlanmıştı.

(1) (Hazinci hassa-i humayun) mezarlığı, devlet hazinesinden muhassas ve millet malından mağsup varidatla sarayı idare için kurulmuş (Düyunu umumiye) mahiyetinde bir şeydi,

1914 senesinde girdiğimiz muazzam harpte — Türk olmıyan — Osmanlıların Türk varlığının çatır tısı işidilen köklerine hainane darbeler indirmesine karşı başlayan aksülâmel neticesinde hasıl olan vaziyet Türkü vatanda l a'inde bir aksülâmel bırakmıştı. (2)

Filhakika vatanda irat getiren, para kazandıran, sermaye ve servet teşkil eden bütün iktisadî amillerden Türkte hemen hemen sert top rak üzerinde aşınmış kaba bir sa bandan başka şey yoktu...

Büyük iki harp sonunda yapılan millî tasfiye ve mübadeleler neticesinde vatan bünvesinde fakrüd-dem hasıl eden ve iktisadî, malî ve ummanî bir uçurum açan korı kunc bir vaziyette kalmıştı.

İnkılâbımızın istediği fazla parayı devlete ödemek, medenî hayatın istilzam ettiği faaliyetten mem' leketi mahrum bırakmamak tek başına kendisine düşen Türk milleti, istiklâlinin aşkı ile, kavuştuğu serbestinin zevki ile çalıştı hatta tenekeçisi bulunmıyan kasabalarda bile — hangi sırlı kudretin elinde

(2) 1919 senesinde Sirkeci ile Yeşilköy arasında bir tren yolculuğunda beraber bulunduğum bir Ermeni ile bir Rum arasında pervasızca ve hayasızca cereyan eden bir mükâlemeyi dinlemiştim. Ondan, hiç unutamadığım şu kısmı nakle diyorum :

— Türkiye batıyor... Yüreğimiz yağ bağladı, bu yedi başlı ejderha hâlâ kuyruk sallasın dursun...!!

— Türkiye batarsa ne kazanır sınız ? Biz hiç bir zaman Türklerin sırtında ettiğimiz rahatı bulamayız...
Y. M. A.

yetiştigi bilinmiyen — küçük büyük tüccar ve iş adamları zuhur etti. Hiç bir şey eksik kalmadı, hiç bir yoksulluk çekilmedi. Bu veçhile bedbin mülâhaza ve nazarıyelerin hilâfı sabit olmuş değildir; Spontane ve seri bir iktisadî faaliyet gösteren Türk milletinin, sevk ve t e n s i k edilmek sayesinde, terakkinin en yüksek dereceye varacağı anlaşılmıştır.

Hepimiz için bilmek ve inanamak lâzımgelen iki şey vardır ki milletimizin denildiği gibi çalışmayı bilmezliğinin aslı, memleketimizin sanıldığı kadar feyizli olmamasıdır. Muayyen ve mahdut mıntakalar haricinde Anadoluda tabiat hasis tir. Çok emek, çok bilgi ve top rakla olduğu kadar Atmosfrik hadiselerle de mücadele ister. Halk rençberdir ve çok yorulur. İklim tenevvüü o kadar çoktur ki tabiatın müsaadelerine istihsalâtı ve insan a'malini ayarlamak için memleket içinde rasyonel bir taksimi a'mal yapmak, bir mübadele sistemi tesis etmek gereklidir, — bu da mahiyet ve istikametlerini gösterecek derecede olsun — kendiliğinden husûl bulmaktadır. Geçirdiğimiz imtihan — bu büyük cihan harbinde — (vahdet) , (tahammül) , (noksanlık) derecelerimizi devletçe olduğu kadar halkça öğrenmeğe medar olmuştur.

Yirmi senelik bir müddete sığan ve ilk hareket halinde olup yavaşlığı tabii olmakla beraber inkılâbımızın teessüs Fenomenlerinin zarurî neticelerinden dolayı bazı arızalar da atlatan terakkilerimizin mikdarı, mahiyeti, istikametleri ulusunuzun ne kadar genç, ne kadar canlı, ne k a d a r emin istikbali

olduğunu göstermektedir. Modern terakkilere mazhar olmuş — milletlerle aramızda güneş kadar uzaklık gören bedbinlere karşı — ziya sür'atiyle ilerlediğimizi söylebiliriz.

Türkiye devletinin teşekkülü «Cumhuriyet» sözüyle tarif edilmekte ise de, onun asıl mahiyeti maşerî vicdanın başka türlüünü idrak edemediği büyük aile halidir. Bunda Cumhurreisi ATA'dır, ve Atatürk ile başlayan bu ailede İsmet İnönü de Atadır ve ondan

sonra da ataların etrafında daima her ferdi tek iman besleyen, tek gaye güden ve şerefli aile evlâtlarındaki muhabbet ve vahdetle birbirine ve yurduna bağlı olan Türk milleti yükselmekte devam edecek, medeniyetin rehberliğini üstüne alıncıya kadar yükselecektir...

Halkın ruhunu tanımayanlara ve kendi korkak ve kokmuş ruhlarının telkininden ayrılamayıp yurttan ve ulustan bu hali ve bu gidişi seçemiyenlere ve...

Yusuf Mazhar ÂREN

Cumhuriyet Rejiminde Türk Kadını

Yazan : Reşit Tarakcioğlu

TÜRK milleti, tarihinin her çağında Türk kadınına karşı daima saygı göstermiştir. Tarih bize öğrettiğine göre Türkler gerek İslâmlıktan önce ve gerekse İslâm olduktan sonra kadının, ailenin ve topluluğun temeli, toplu yaşamının kaynağı olduğuna inanmışlardır. O derecedeki bu milletin eşkiyaları bile kadına el uza tamazlar, onu soyamazlar ; kadın tarafından dayak yeseler de, kadına el kaldıramazlar. Kadına karşı olan bu saygı millî ruhun iliklerine kadar işliyerek bir türe haline gelmiştir. Türk henüz aşiret hayatının saf, samimi duyguları içinde yaşadığı müddetçe kadınlar erkeklerle beraber ailenin ve yurdun her işinde beraber düşüp kalkmışlardır. Topluluk genişledikçe kadına karşı fesat çoğalmış ve nihayet bilhassa şehir kadını hürriyetlerini yütüre yütüre alınıp satılan bir cins mal haline gelmiştir. Türk milletinin mizacına uygun olmayan bu hal köylerimizde yer bulamamış, şehirlerimizde de Tanzimat devrinden sonra yavaş yavaş gevşemeğe başlamış, Meşrutiyet devrinde ise kadın, insanlık haklarının bazılarını bir dereceye kadar tekrar kavuşmuştur. Lâkin Türk kadınlığı ancak Cumhuriyet rejiminde topluluk içindeki vazifelerini tamamiyle almıştır. O suretle ki :

1 - Kadın aile hakları karşısında erkeğe eşit haklara sahiptir...

2 - Kadın tahsilin her devresini ve istediği her cins tahsili yapmakta serbestir.

3 - Kadın, istediği mesleği seçmekte, devlet memuru olmakta erkeklerden ayrı bir usule bağlı değildir.

4 - Kadın, erkek gibi seçmek ve seçilmek hakkına sahiptir.

5 - Kadın, giyim bakımından ancak dünya kadınlığının kisvesini kuşanır, ayrı bir kılık taşımak mecburiyetinde değildir.

Sözün kısası bugünün Türk kadını er olarak orduya girmek bakımından erkekten ayrı bir muameleye tabidir, diğer her vazife ve hakta erkeğe eşittir. Böyle olunca da Cumhuriyet kadınına yine tarihin hiç bir devrinde raslanamayan yüksek karakterler ve vazifeler düşmektedir, şöyle ki :

1 - Türk kadını, tahsilin hangi derecesine çıkmış ve hangi mesleği tutmuş olursa olsun, onun için aile kurmak en önde gelen tabii ve içtimai bir ihtiyaçtır.

Bu sebepten aile kurmak ve aileyi idare etmek hususundaki bilgi ve becerikliliği her türlü bilgi ve maharetlerin üstünde telâkki edilmelidir.

2 - Nüfusumuzun çoğalmasına okadar ihtiyacımız vardır ki kadın,

larımıza tahsillerinin derecelerine göre değil doğurup yetiştirdikleri evlâtların sayısına göre saygı gösterilmelidir...

Beş çocuk sahibi kara cahil bir anne çocuksuz profesör veya mebus kadın kadar olsun saygı ile karşılanmalıdır.

3 - En sağlam tarafımız ailenin tarih boyunca sarsılmamış olan namus ve şeref duygularıdır. Bu temiz yurttaki her Türkün babası anası bellidir. Hayatın her safhası ile temasa gelmekte olan kadın, kadınlık ve aile şerefini lekelemek isteyenlerin ayarına gayretlerini boşa çıkartacak derecede metin bir ahlâka sahip olmalıdır.

4 - Türk kadınına yakışan; evin cicili bicili, boyalı, kokulu bir gevezelik maskarası olmak değildir; anaları gibi sade giyip, sade yaşamak, evin her işini doğrudan doğruya yapmaktan, evirip çevirip zevk almaktır...

5 - Büyük analarımız ve analarımız evlerinde boş durmaktan sıkılırlardı. Kırk yıl önce Trabzon sokaklarında dolaşan bir yabancı, zengin, fakir her evi bir dokuma atölyesi sanırdı.

Türk kadınının çalışma ve biriktirme unsuru olduğu hakkında tarihe geçen en güzel örnek, büyük Selçuk imparatoru Alp Arslanın kızı hakkında olanıdır. Bu melike arada sırada Kazvin şehrine gelirmiş. Şehrin suyu kıt olduğundan halk susuzluktan zorlanırlarmış. Bir kaç kişi bir araya gelmişler, şehre

su getirilmesi için Melikenin huzuruna çıkıp yalvarmağa karar vermişler. Heyet Melikeye yaklaşıncı onu bir çıkırıyla habire iplik sarar görmüşler; yahu bu Melike pek cimri, para istersek bakarsın kızarda başımız belâya kalır, gelin bu işten vazgeçip geri dönelim. O sırada Melike ıraktan bunları görür ve şüphelerini anlar, adam gönderip huzura çağırarak kendilerine der ki : « İş kadınların süsüdür, biz kadınlar bir işle uğraşmasak tembelliğe alışırsınız da fikirlerimiz bize yakışmıyacak olan işlere sapar; benim iplik büküp kumaş dokumaklığımıza bakıp ta niyetinizi saklamayınız, maksadınız ne ise söyleyiniz » der bunun üzerine heyet ricalarını anlatınca Melike hemen gereken parayı fazlasıyla verir ve « Şehresu gelinceye kadar ben şu oturduğum yerden kalkmıyacağım, işinize ona göre hız veriniz » der.

İşte hiç değilse dünyanın üçte birine hükmeden bir Türk İmparatorunun kızı, çalışmaktan bu derece zevk alırdı. Ondaki asil Türk kadını elbette bugünkü Türk kadınları da taşımaktadır. Bunlar da çalışmayı bir süs bilmelidirler.

6 - Tarihin boyunca Türk milleti, kendi kızlarını yabancı milletlerden kıskanmıştır. Bu kıskançlık, ulusumuzun çoğalmasını ve kanımızın temiz kalmasını sağlamıştır. Şerefli bir Türk kızı kendisine hayat arkadaşı olarak ancak bir Türk erkeği seçebilir, başka kana varanları elbette kanımızdan sayamayız.

REŞİT TARAKCIOĞLU

30 AGUSTOS

30 Ağustos bugün ta kendisi zaferin,
Kalbimizdeki sevinç ne doyulmaz, ne derin
İstiklâle susamış koskoca bir milletin
Boynuna zincir vurmak dünya bir olsa çetin
İstiklâlin uğruna sel gibi taşlık durduk
Saltanatı, Sultanı, bahtı, düşmanı vurduk
Ankaranın yolunda, Afyon kapılarında
Bir tek kılıç kalmadı paslanmak için kında
Dalga dalga akınlar ta Akdenizde dindi
Her hamle, her son nefes bir tek zafer içindi
O zafer ki tarihe bir destan daha verdi,
O zaferle Türklüğün acısı sona erdi
O acı bölüyordu yürekleri ikiye
Evliyalar toprağı gitmesin elden diye
Ne babalar ah çekti dönmeyen tek oğluna
Ne analar yaş döktü Mehmedinin yoluna
Ne gelinler dul kaldı, nice yavrular yetim
Onların gözyaşından doğdu Cumhuriyetim
İşte zaferimizde böyle bir kutsilik var
Ona dil uzatanı Mehmedin ruhu çarpar
Zafere zaferliği biz tanıttık ezelden
Bahtını deneyecek varsa gelsin tezelden
Afyon gene o Afyon, Akdeniz yerindedir
INONU başımızda, Mehmet siperindedir...

N. Tarakcioğlu

Trabzonda Tren ve Liman

Birkaç gün önce, şehir yalı-
sında mühendislerin tren gü-
zergâhını tayin etmek üzere
tetkiklerde bulunduğu görülünce,
artık işin; hayal, düşünce alanın-
dan iş ve gerçeğe atladığına inana-
rak gerçek bir sevincin tadına eriş-
tik. Damırağ siyasetinin çelik kol-
la ı, yurdun bir ucundan diğerine
uzarken, sanki bu aziz yurdu daha
çok kucaklıyor, bağrımıza daha
kuvvetle basıyor gibi olduğumuzu
his etmemek mümkün değil. Yine
bu duygu iledir ki, çelik ağ, bize,
mâna ve madde bakımından çelik-
leşmiş bir Türkiye ifade etmekte-
dir. Bununla birbirine percinlenen
Türk köy ve şehirleri; birliğin, be-
raberliğin bütün feyiz ve nimetle-
rinden beslenen, gürbüzleşen müş-
terek bir vücut, bir kudret oluyor.
Bugün, artık Trabzon da bu çelik
örgünün bir düğümü, yurtsal oldu-
ğu kadar âleme de şamil denilebile-
cek iktisadî bir yol olmanın tarihi
mertebesini yeniden kazanmak dev-
rine geçiyor demektir.

Denizler, karaları birbirlerinden
ayırdıkları gibi, bu karalar arasında
daima en işlek, en kolay ve en
ucuz yol hizmetini de görmüşler ve
görmektedirler. Dünya karaları ara-
sında kalan, dünyanın en mühim
iç denizlerinden biri de Karadeniz-
dir. Bu denizin şimal kıyılarında
bulunan Soyvet memleketlerinin
büyük bir kısmı, doğuda Kafkasya,
Hazer çevresindeki ülkeler, dış de-

nizlerle ve hariçle temaslarını hep
bu deniz üzerinden yapmak zorun-
dadırlar. Odesa, Sivastopol ve Ba-
tum; hayatlarını hep bu duruma
borçludurlar.

Karadenizin bu müstesna du-
rumlu noktalarından biri ve belki
en birincisi de Trabzondur denebi-
lir. Bir defa Trabzon, yukarda adı
geçen limanların hepsinden daha
eski bir ticaret kapısıdır. Çok eski-
den beri Akdeniz - Karadeniz ti-
caret mihverinin bir ucunu teşkil
etmiştir. Trabzonun ticaret ve nak-
liyat bakımından olan bu ehemmi-
yeti, büyük siyasî ve iktisadî se-
beplerle zaman zaman azalmış ve-
ya çoğalmıştır. Fakat, rakiplerine
karşı olan coğrafi mevkii, onun bir
transit limanı olmak imtiyazını dai-
ma muhafaza etmiştir. Trabzonun,
kervan nakliyatı devrinde en yakın
ve en münasip bir iskele vazifesini
gördüğü doğu Anadolu, Irak, İran,
hatta Efgan ve şimal batı Hindis-
tan gibi ülkelerin ticaret akınları,
büyük coğrafi keşifler dolayısıyla
kara ve deniz yollarındaki büyük
değişmeler, daha sonra demir yol-
larının teessüsleri sebebiyle istika-
met ve mecra değiştirdiklerinden
birçok eski ticaret merkezleri ve
yolları gibi Trabzon da zarar gör-
müş ve müteessir olmuşsa da mem-
leket iç ve dışında yine çok geniş
bir sahanın deniz kapısı olmak im-
tiyazından hiçbir zaman düşme-
miştir.

Vaktiyle, Afrikayı dolaşan Hindistan deniz yolunun bulunması, Akdeniz ve Kızıldeniz gibi dünyanın en işlek yollarını bir zaman için hemen hemen körletmiş ise de bu yolların Avrupa ve Hindistan arasında daima en kısa bir yol olmak vasfını kaybetmesini icap ettirmemiştir.

Nitekim Süveyş kanalının açılmasıyla, işleklik; eskisinden fazla artmıştır. Trabzon limanı da, aşağı yukarı Akdeniz gibi coğrafi bir şansa sahiptir. İçeriye mükemmel bir demir yoluyla bağlanmış, en mükemmel asrî tesislerle cihazlandırılmış bir limana sahip bir Trabzonun kazanacağı iktisadî önem ve kudret, yapılan masrafları karşılamaktan, beslenen ümitleri gerçekleştirmekten ve onun gümrah günlerini ihya etmekten asla geri kalmıyacaktır.

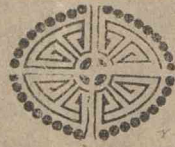
Trabzon - Köstence - Tuna ve

devamı arasındaki su yolu, Önasya ile Orta Avrupa Baltık ve şimal memleketleri ve hatta şimal batı Avrupa arasında en ucuz ve en kestirme yol olmak üstünlüğündedir. Bugün, batı İran ve Irak'ın, çöller aşarak Suriye - Filistin limanlarına yapılan ticarî sevklerinin mühim bir kısmı, ilerde pek âlâ bu yola dönebilir.

Asıl, doğu diyarımız nakliyatının daha çoğalıp kolaylaşması da bu yol ve limanla geniş ölçüde sağlanacağından, yurt hesabına büyük faydalar elde edilmiş olacaktır.

Başta Millî Şefimiz olmak üzere, Hükümet ve Millet Meclisimizin, mutlaka gerçekleştirilmesini, aziz ve candan bir istek haline getirdikleri Trabzon tren ve limanının yakın bir gelecekte yapılmış, tamamlanmış görmekle, millî güç ve irademizin bir bayramını daha etmiş olacağız.

ABDULLAH GÜNEL

Millî Terbiye ve Sinema

Elektriğin tatbikat sahasına girmesiyle maddî âlemlerde nasıl akıl döndürücü inkılaplar dünyayı kaplamışsa bunun edebiyat ve sosyete âleminin iç taraflarına nüfuzu dolayısıyla de milletlerin sosyetesini üzerine olan tesirini şiddetle belirtmeğe başlamıştır.

Gerek maddî ve gerek manevî kuvvetlerin her zaman birbirlerini takip ettikleri ve sonunda toplanarak bir ekonomi cephesinde yer aldıklarını tarih çeşitli misalleriyle bize göstermektedir. Dinlerin ve buna bağlı içtimâî müesseselerin bütün ekonomi üzerine bağlandıkları yer yer her tarafta kendini gösteriyor hatta ahlâk ve karakterin de ekonomiyi tanzim için kurulduğu şöyle bir inceleme yapılsa bütün açıklığıyla kendisini gösterir.

15'inci yüz yılda Trabzonda bulunan vakıfları geçen gün şöylece bir gözden geçirdim. Vakfın biz yalnız dinî bir kıyafette olduğunu biliyoruz. Ve esasının yalnız dünya ilminden ziyade ahiret ilmi için bir sermaye olduğunu ihtimalki bugün bile söyleyenler çoktur. Fakat işin içine şöyle bir nüfûz edersek Trabzonda bulunan o zamanki vakıfların bu manevî maske altında bütün neticesinin maddiyata bağlandığı meydandadır.

Vakıfların bir kısmı camî imam ve müezzinlerine, mühim bir kısmı çeşmelere ve su yollarına, diğeri bir kısmı fakirlere senenin muayyen günlerinde tevzî edilmek üzere yiyeceğe ait maddeler bir kısmı fa-

kîr esnafa günde bir defa yemek masrafı, bir kısmı da fakir ailelerin vergilerini kolayca vermeleri için bir takım şartlar dahilinde yapılan vakiflerdir.

Mahkeme sicillerinde buna misâl olmak üzere yüzlerce ve daha çok vakıf görüyoruz. Fakat bütün bu vakıfların asıl konusu olan sermayeye (kapitâl) katiyyen el sürülüyor bütün yapılan işler bunların yıllık gelirlerinde daha doğrusu faizlerinden yapılıyor. Yüzlerce vakfın asıl sermaye mevzuu bunlardan başka Hatuniye İskenderpaşa müesseseleri müstesna olmak üzere bu günkü piyasa hesabıyla üç milyon lirayı aşacak bir kudret gösteriyor. Pek insafli aynı zamanda yalnız iki zatın kefilliğine başlanan ve çok kolay surette elde edilen bu millî sermaye üzerinde o zaman ki Trabzon'un bütün fakir aileleri iyi çalışmak şartıyla her zaman kolayca para buluyor ve kendisine beğendiği bir meslek tedarik ediyordu, şu hal bize gösteriyor ki tanzimat devrine kadar Türkiyede vakıflar millî ekonomi üzerinde büyük tesirler göstermişler ve imparatorluğun yüksek devirlerinde onun hayat sahasında en ileri yolda gittiğini ispat ediyorlardı. Şu halde o devirdeki vakıflara kendiliklerinde kurulmuş millî banka vazifesini görmüş hayırlı müesseseler denilebilir.

Şahıslar tarafından kurulan bankaların bütün gelirleri sermaye sahibine ait olduğu halde bu mües-

seselerin kapitali asıl mevzuu teşkil eden milletin ekonomi kalkınması'na bitmez tükenmez bir ideal suretinde tecelli ederek devam etmiş, fakir aileler çocuklarını bu kavnaklardan aldıkları neve ile evermişler, kocaya vermişler, o zamanın binlerce el tezgâhları bu sayede işlemiş sayıları yüzleri aşan sanatkârlar ilk sermayelerini buralardan almışlar, fakat bu milli kudret makinesine sonradan ehliyetsiz, liyâkatsiz daha doğrusu uzun eller karışmış, fetvalar işlemeğe başlamışlar. Ekonomi gaye neticede tabir mazur görülürse deve olmuş ve bu hayırlı müesseseler işlemek kudretlerini kaybetmişler 19. cu yüz yılın başlarına kadar kudretlerini muhafaza ettiklerini muhtelif vesilelerle görüyoruz.

İşte Trabzona bir asır evvel yılda varım milyon altın kazandıran keten işçiliğinin gözesini bu milli kaynaktan görüyoruz demek biz ileri yollarında vaktiyle milli yollardan kalkarak yürüseydik bu gün dünyayı alt üst eden ekonomi' de bütün insanlığın en ilerisinde bulunacak bir kudret kazanabilirdik. Fakat maziye karışmış bu işleri tekrar diriltmeye ne lüzum var ne de ihtiyaç, ancak millî tarihin bu geçmiş günlerini bir ibret, bir ders nümunesi olarak alıyor ve dedelerimizin yüksek bir ekonomi terbiyesine de malik olduklarını ispat ediyoruz. Asıl konumuzu teşkil eden milli terbiye ve sinema bize muhitin geçmiş zamanlarındaki ekonomî sistemlerini hatırlatacak derecede önemli bir iş olarak kendisini gösteriyor.

Sinema milletleri her gün birbirine bağlıyor, hergün onların sosyetelerini alt üst ediyor ve birbiri-

ne yaklaşıyor, fakat neticede ne oluyor kuvvetli ve ekonomî ve onun mevzularını her zaman büyük propaganda ile yükselten sinema, musiki, tiyatro, opera ve buna benzer müesseseler her gün kendilerinden aşağı seviyede olan milletlerin iyi göreneklerini kendilerinin ekonomi kudretlerinin mayası olan karakterlerini milli ahlâklarını sarsıyor kendi milli bünyelerine hatta sermayelerini kendi sermayelerine adetlerini kendi adetlerine katıyor ve kendilerinin hesapsız bir servet kaynağı içindeki kendi milli bünyelerine uydureukları gündelik sarfiyatı kendi milli ekonomisini daha teşkil etmemiş ve tuttuğu yolun üzerinde ancak ilk adını atmış fakir milletleri içinden bir ekonomi okiyle vurup mecrûh ediyor. Ve yaranın tedavisine bakılmadığı için milli gelire uymayan bu masraflar yüzünden asıl ekonomî büyük buharanlar geçiriyor bütün bu kusurları yalnız sinemanın üzerine yüklemek istemiyoruz. Çünkü sinema medeniyet âlemini bize açıkça gösteriyor fakat arada bir takım içtimaî veya dizanteri mikropları saçıyor görüldüğü çok parlaktır bize her şey gösteriyor ve hakikaten bizde gözümüzle görüyoruz. Fakat bu kadar faydalarına rağmen bize yaptığı ekonomî tesir milli bünyemize sokuluyor. Milli karakterimizi incitiyor nihayet milli terbiyeyi ve neticede millî ekonomiyi sarsıyor, zaten davamızın başında biz bütün her şeyi nihayet en sonunda toparlanarak bir ekonomî örneğinde gerek iyi ve gerek fena olsun gözümüze battığını ispat etmek istiyoruz. Bir kerre sinema mevzuunda bunun zamanını, derecesini daha doğrusu

ölçüsünü etrafıyla tertip etmediğimizden maarifimiz üzerindeki pek açık tesirleri meydana gelir.

Eğer sınıflarda dönen çocukların miktarını göz önüne getirerek Türkiyede yüzde elli derecesinde çocukların sinema yüzünden sınıfta kaldıklarını söylersek bu medenî mevzu bir düzen vermediğimizden gelecek nesiller üzerindeki tesirlerin derhal meydana çıkarır.

Şimdi bu mevzu daha ziyade incelemek için en önde sinemanın faydalarını gözönüne getirelim: sinema göreneği az olan milletler için tabiatıyla mühim bir korudur. Bütün medeniyet mevzularını göz önüne getirir, hiç görmediğimiz müesseseleri bize gösterir. Tabiatıyla bir mektep âlemidir. Gördüğüm filimlerin en faydalısı telâkki ettiğim bir filimde denizlerin hayatını bütün inceliğiyle gördüm, bütün deniz nebatlarını ve onların etrafında denizlerde yaşayan hayvanların hayat şartlarını hattâ denizin iç taraflarını denize girmeden ve kitap okumadan öğrendim. Eğer Lisenin birinci, ikinci sınıfında olsaydım ne kadar istifade edecektim. Dersime ne güzel misaller bulacaktım. Bunları derslerime katarak öğretmeni me güzel misaller vererek tam on numara alacaktım. Yine sinema; fabrikaların işlediğini ve muhtelif mevzularda bunlardan ne kadar kolaylıkla ne kadar intizamla milyonlarca serveti elde edildiğini görüyoruz. Sinema bize hiç görmediğimiz memleketleri gösteriyor. Çeşitli insanları bize tanıtıyor, şehirlerin köylerin, fabrikaların nasıl kurulduğunu ve buradaki yüksek intizam ve mesainin ne kadar biribirleride ahenkli surette bağlandığını ve o

milletlerin cazip kıyafetlerini ve göz kamaştırıcı eşyalarını her şeyini bize gösteriyor ve bunların bizde mevcut olmadığını görerek onları elde etmek için onlar gibi olmamızı bize derhal hatırlatıyor. Ve bizi kendimizden geçiriyor, sinemanın faydaları ve neticeleri hakkında küçük bir fikir vermek niyetindeyim yoksa bu konu ciltler dolusu kitaplara sığmaz, şu halde sinema çok faydalıdır ve bir medeniyet mevzudur. Bundan kaçmak medeniyetten kaçmak gibidir.

Şu halde sinema, tiyatro, radyo gibi medeniyet armağanlarından sakınmak sanki medeniyetin kendisinden uzaklaşmak gibidir ki buna aklın imkân olmadığı gibi madde-ten dahi imkân yoktur. Biz kaçsak da o bizi gelip bulacaktır çünkü büyük bir medeniyet propagandasının perdesi altında önemli bir ekonomidir. Türkiyemizde ne kadar sinema var diye istatistik umum müdürlüğünün küçük istatistik yılının 1939-1940 tarihli neşriyatına baktım bu konu hakkında bize hiç bir haber vermiyor ancak sinemanın en samimi dostu olan ve ondan ziyade onun (Çığırkan) olan radyo hakkında bize mühim rakamlar gösteriyor. (Çığırkan) - Propagandanın zannedersem tam Türkçe karşılığını buldum. - 1939 yılında Türkiyede (56 076) Radyo vardır. Bir kere bunların işlemlerini temin eden bütün cihazların ecnebi memleketleri'ne ait ve bunlara yıllar boyunca dökülen muazzam servetleri gözönünde tutalım, bu da ayrıca bir konuyu teşkil eder.

Şimdi istatistik olmadığına göre Türkiyede ne kadar sinema vardır.. İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, An-

kara, Samsun gibi önemli merkezlerimizde başta İstanbul 15-20, İzmir 8-12, diğerleri de bunun yarısı kadar yalnız Trabzonumuzda ikisi var ve gece gündüz durmayıp yaz kış demeden halkın akın akın devam ettiği bir içtimai müessese halini almış, kahvelere taş çıkartıyorlar ve kahvelerden bize daha ziyade faydalı örnekleri veriyorlar, öyleki eski zamanlarda halk cuma ve bayram namazlarından ne kadar kalabalık bir surette çıkıyorsa sinemalardan bu suretle çıkıyorlar demek balkın en ziyade devam ettiği bu müesseseleri korumak ve bunları tamamiyle millî yapmak ve ekonomimizi sosyete ve karakterimizi kemiren mikroplardan bu müesseseleri temizlemek en başta gelen millî bir vazifedir. Benim arayıp da bulamadığım istatistik elde değil, şimdi Türkiyede kaç sinema var mu balığadan sakınalım ben yuvarlak rakam (100) yüz sinemamız var her gün geceli gündüzlü bunların beherine devam eden müşterinin sayısı (1000) olsunki iki mislide vardır. Sene (365) gün olduğuna göre (65) gün de tatil devresi sayalım şu halde (100) sinema günde (1000) kişi devam ediyor tam (10000) müşteri eder demek bir yılda sinemaya devam edenlerin sayısı (30) milyon kadar yüksek bir sayı yapıyor bir bir üstüne adam başına (0) kuruş masraf kabul edelim. Şu halde günde Türkiyede halkın cebinden (20) bin lira çıkıyor bunun kırk bin lira olduğuna hiç şüphem yoktur. Fakat biz yirmi bin lira olarak konumuza daha doğrusu devamımıza tani için rakamlar üzerinde yürüyoruz. Şu halde bir yıl içinde sinema için halkın cebinden tam (altı mil-

yon lira) çıkıyor onbeş milyon lira olduğuna şüphe yok ya! Bu paranın her halde yüzde yirmi beşi film makineleri ve bunları işletmek için icap eden malzemesine verildiğine göre bir yılda sinema için halkın cebinden bir buçuk milyon lira yalnız millî servetten ecnebi memleketlere akıp gidiyor bunun beş milyonunu aşacağına şüphemiz yok ya!

Şu halde sinema ve onun yarı vefak'arı olan radyo her yıl tahminen on milyon liramızı gelin ediyor. Bize yalnız göz kamaştırıcı, hayal okşayıcı manevî sermayeler veriyorlar, fakat verdikleri bu manevî sermayeler de bizde durmadan işliyorlar. Bunlar da yüzde yirmi beş nisbetinde bizden manevî sermaye olarak bizi kendi hesaplarına gönüllü birer ekonomî yardımcıları mahiyetine düşürüyor ve bu yüzden bizim elimizde bulunan maddî ve manevî sermayeyi durmadan kemirip gidiyorlar demek, sinemanın zararlı demek istemiyorum. Birinci mahzuru millî müessese haline konulmadıkça millî ekonomiyi kemiren bir mikrop mahiyetinde görüyoruz. İkinci mahzur bizden hiç bahsetmiyor bir iki yerde Kıvrıkcık paşa, Ankara postası ve daha birkaç misalleriyle bizden bahsetmek istiyorsa yine faydalarına asıl geldikleri diyara akıtıyozlar, Türkiyede hiçbir sinema ne Türkün maddî varlığından ve ne de Türkiyenin coğrafyasından azametli, çeşitli dağlarından, can alıcı güzel sahillerinden her gün bir elektrik seli halinde akan nehirlerinden, güzel kokulu çiçeklerin, tatlı bal şerbetini andıran yaylâlarından halkın iğne ile kuyu kazarcasına hiçbir milletin bu kadar mahzurlar arasında çalış-

şamıyacağı ve anlığının terini döke-meyeceği halkımızın, tarla, tezgâh, fabrika, ev velhasıl gündelik ekonomî ve içtimai hayatımızın örneğini bize gösteriyor, Okyanus adalarının manzarasını, Afrikanın ormanlarını, Avrupa şehirlerini, ve herşeyini görüyoruz. Fakat ne Gediz, ne Sakaryanın ne Çoruhun ne de Malat'yadan sonra Fıratın akışları Kara'denize bir elektrik kaynağı olan nazlı derelerimizle Trabzon, Kastamonu, Bingöl, Toros yaylâlarını görmüyoruz, onlar bize yabancı geliyor herkesin birbir buralara seyahat edip görmesine imkân yok, dahası var, Biz Atatürk'ün İzmirine girişini, Türk ordusunun Sakarya Dumlupınar zaferlerini tarihimizin binbir çeşit iyi ve fena günlerini gösterir konularını bilmiyoruz. Mütemadî bize akıp gelen bizden yüksek kültürün baş döndürücü tesirleri altında inliyoruz ve her gün millî varlığımızdan ve daha doğrusu millî gelir kaynaklarımızdan çok mühim bir miktarını kendi arzumuza, candan gönülden kaçırtıyoruz, aynı zamanda sinemanın faydalı mevzuları arasında şehvet mevzuları da mühimdir. Her sinemada bir puse bir aşk edebiyatı göze çarpar, halkın bütün yüzde sekseninin gözleri bu cazibede kalır genç mektepçiler, kız erkek olsun tabii ki bu mevzuun önündedirler, elbise, renk

çok parlak sosyete çocuğu çekiyor, bir parmak bal insanı doyurabilir mi her gün bir parmak bal ağzına çalıyor fakat saat tam 24 sabaha 7 saat kaldı, akşamki vazife yerli yerinde gerek esnaf, gerek memur gerek amele olsun kafalar çok bulanık, çocuklar sersem ve budala olarak işbaşlarına ve mekteplerine koşuyorlar, çünkü mevzuu kendimize mal edemiyoruz.

Sinema hiç Türkten hatta Türk inkılâbından bile bahsetmiyor o bize Brezilyanın kahve ormanlarını, Parisin, Londranın, Şikago'nun cazip sokaklarını gösterdiği halde bizden uzak, bizim edebiyatımızdan bizim hikâyecilerimizden bizim her şeyimizden uzak yalnız bize bir fayda olarak medeniyet örneğini veren sinemayı millî sosyetemize ekonomimize uydurmak için bir ilâç görüyorum.

Sinemayı millîleştirmek için devlet dört beş milyon lira feda-kârlıkta bulunmalı ikinci şart her gün sinemaya gidenler bu millî davayı halletmek için yalnız iki kuruş vermeli, günlerce yıllarca küçük olan bu damlalar bize hakikaten millî ve ekonomimize çok faydalar temin edecek bir medeniyet mevzuu yaratacaktır.

Kız Orta Okul Md.
M. KEMAL YANBEĞ

Trabzon Büyükleri :

Âşık Mehmet bini Omerürrumi

Âlim ve müverrihtir. En çoğu Coğrafyaya ait olmak üzere (Mena-zirülavalim) adında büyük bir eseri vardır. Eser 1597 de tamam olmuş tur, iki cilttir. Bir mukaddime, iki bap, bir hatime üzerine tertiplenmiştir. Mukaddimede isbativacip-ten, birinci bapta avalimi ülviye-den, ikinci bapta avalimisüfliyeden bahseder. Kitapta Anadolu ve Ru-meli vilâyetlerine, şehirlerine ait geniş malumat vardır. Medineimü-nevvere tarihi ile (İhbari Mekke) adli eserleri 1602 de tamam olmuş tur. Merhum Ortahisar mahallesin-den olduğunu kitabında söyler.

MENAZİRÜLAVALİM'DEN

birkaç satır :

(Sahibi takvimi büldan, İbni Sa-idden nakıl ile Trabzonun canibi cenubi şarkısı cibali lezgidir. Trab-zonun ekseri sükkani lekzidir. (1) Didugu lekzi ikiden hali değildir. Evvel budur ki Trabzonun canibi cenubi şarkısı cibali lâzdır. Ve ek-ser sükkani Trabzon lâzdır. Ve kü-tübü kadimede lâz, Lezgi lafzi ile muarrap iken icaz ve taygir ile lâz

(1) Lekzi = Lezgi

denilmiştir. Sani budur ki fizama-nına Dağıstan ismile maruf ve meş-hur ve babulebvabe peyveste ve müttasil olan ciba'de eshabilûgat ve elsineden Lekzi ismile müsemma bir cins taifei Türk vardır.)

Enveri Sadullah Efendi

İstanbulda tahsilini tamamlamış tır. Enveri vak'a nüvis idi. Adına izafe edilen üç ciltlik tarihi vardır. Birinci cildi 1768 den 1774 yılında Kaynarca musalâhasının akdından sonra Ordunun Şumnu da hareket-ketle İstanbula varıncaya kadar olan vak'alardan bahseder. İkinci cild birinci cildin sonundan 1782 yılı sonuna kadar olan vekayii şa-mildir. Üçüncü cild 1787 den 1791 yılına kadar orduya ait vakıaları ihtiva eder.

(Enverinin ide pürnur mezarın Mevlâ) misramın delâleti olan 1794 tarihinde İstanbulda ölmüştür. Ka-raca Ahmet mezarlığının Selimiye dergâhi karşısındaki cihetinden Haydarpaşaya giden yolun kenarın-da gömülüdür. Bu zat aynı zaman-da şair idi.

REŞİT TARAKCIOĞLU

Lozan Sulhünün 21 inci Dönüm Yılı

Abdullah Günel tarafından
Lozan günü münasebetiyle
Halkevinde yapılan törende
verilen söylev.

Sayın arkadaşlar :

Mukadder ve insafsız olaylar imparatorluk devletini bir külçe ve bir posa haline getirdiği zamanda, ta-rih zincirinin bir halkası daha ka-panmıştı. 20 inci asrın, geçmişten güya ibret alan medenî insanlığı bir ileri adım daha atarak, her mil-letin hak ve istiklâlini esas tutan bir sulha varılacağı iddiasıyla kanlı boğuşmaya son vermişti. Bu iddia icabı ile, biraz daha kemalleştiği zannedilen medenî duygu adına Türk milletine de, parçalanıp yıkı-lan imparatorluk enkazı içinden bir devlet taslağı bağışlanmış ve onun kötürüm hükûmetine 10 ağustos 1920 de bir de barış senedi imzala-tılmıştı. Sevr muahedesi denilen bu idam belgesinde en önemli kısım, yarı ölü halde bile olsa, bırakılan devletin boynundaki Kapitülâsyon zincirine ait maddelerdi.

Asırlarca, koca bir imparator-luk ülkesinde yabancıya, kendi va-tanında ve dünyanın hiçbir yerinde göremeyeceği efendiliği, kayıtsız şartsız sömürgeciliği bahşeden, dip-

lomatlara, devlet şerefini sifıra in-direcek derecede tahakküm ve hatta emir fırsatı veren imtiyazlar, tekmil merasim ve eşkâliyle kalı-yordu.

Denilebilir ki; Sevrle, Osmanlı hanedanının idaresinde bırakılan bu sözde devlet, Kapitülâsyon iptilâ ve zevkinin devamını temine yarar Bir saha bulunsun diye yaşatılıyordu. Yoksa milletimizin hayatı, hakkı şerefine kabul edilmiş Bir adalet eseri değildi.

Türk milleti, önüne dikilen bu idam sehpa karşısında istiklâl, milli hak denen şeylerin, düşenler ve zayıflar için ne kadar acı bir hayal olduğunu anlamakta gecikme-di: İstiklâl savaşımız, tabiat kanun-larının insafsız hükümleri, siyaset hokkabazlığının değişmez prensiple-ri karşısında, ırkilen ve kahraman-ca dikilen şerefli milletimizin hak-kını kendi gücü ve kanıyla elde etmek için yaptığı mucizeli bir atı-lış oldu. Lozan sulhü böyle bir sa-vaş neticesinin eseridir. Türk sün-güsünün Dumlupınarda gerçekleştirdi

diği yıkılıştan soara yeni Türk dip lomasısı, asırlardanberi bu memleketin kanını eme eme nihayet onu mahva kadar getiren bir düşmanı kapitülâsyon denilen ejderi de dir daha dirilmemek üzere Lozanda yere sermişti! . Bunun için Lozan, tarihimiz silsilesinde daima parlak ve şerefli bir zirve gibi görünecektir .

Bugün, bu barışın imzalanması nın 21 inci dönüm yılını kutluyoruz. Her yıl olduğu gibi bugün de duygulu ve sıcak bir anışın hazrı için deyiz. Bu mesut hadisenin taşıdığı mana, bu güne kadar şahit olduğu muz dünya hadiseleri ve faciaları içinde bir kat daha değer kazanmış, muztarip dünyaya, insanlığın milletlerarası hak ve adaletin tek örneği, biricik ümit şulesi olmak mertebesine kadar varmıştır denilebilir .

Lozan sulhü tam manasiyle yapıcı bir barıştır. Bununla, dünyaya yalnız yeni bir devletin varlığı kâğıt üzerinde tasdik ettirilmiş olmadı bu muahede ile, kurduğumuz devletin, teşkil ettiğimiz içtimai varlığın büsbütün başka ve yeni bir yaşama usaresiyle numalanan, dünyanın medenî hür ve müstakil milletleri arasında şerefli yerini belirten bir milletin doğduğu da ispat edilmişti.

Lozan, milletimiz için olduğu kadar dünya için de ileri yeni bir sistem ve zihniyet olarak gerçekleşti. Zafer kazanmış her millettten beklenen tecavüzkâr ihtiras yerine makul bir anlayış siyaseti tercih ve sadakatle takip edilmiş olduğundan memleketimiz, beş yıldır dalgalanan ateş ve kan denizi içinde bir sükûn adası kalmaya muvaffak olmuştur .

Yeni Türkiyenin 21 yıllık pürüz süz, hür ve müstakil mazisine ve bu günkü yekpare manzarasına bak tıkça, Lozan sulhünde elde edilen neticenin ve yeni Türkiyenin siyasi telâkkisinde kökleşen geleneğin ne demek olduğunu, bu milletin mu kadderatına istikamet veren eillerin kudret ve mucizesini daha açık anlarmış oluyoruz .

Millî sınırlarını kanıyla çizmiş olan yeni Türkiye, bu sınırlar için de 21 yıldır tek bir vazife tanıdı, tek bir ölkü peşinde koştu: kurtarılacak, yükseltilecek ülke, bağrı da barındığı şu mubarek topraklar olduğunu asla unutmadı. Alinte'ini, zekâsını, her türlü gücünü onun uğruna harcamayı tek aşk bildi. Gazi ve asil, milletin her türlü saadet ve refahını onun bu toprakları üstünde sağlamağa uğraştı. İnsanca yaşamayı ve var olmağı tek parola tanıdı .

Bu millet 21 yıldır şaşmaz siyasetin, açık bir programın izinde yürümek ve Millî Şefinin çevresinde perçinlenmek sırrının nimetlerini gördü. Lozandan getirilen sulh fidanını büyüttü, 21 yıldır onun feyizli gölgesi altında vatan ve milletimiz haysiyetli, itibarı bir sükûn havası içinde tarihî yolunda yükselmektedir .

Lozan sulhu ile istiklâl ve millî haklarımızın cihanca kabul ve tasdiki temin edilmiştir. Lozanda çok samini barış zihniyetiyle hareket edildiğinden boğazlar emniyeti meselesinde bazı fedakârlıklara katlanılmıştı. Birgün bu vaziyetin tehlike teşkil edeceği şüphesizdi ve nihayet Montrö de yapılan müzakerelerle bu mesele de 21 temmuz 1935 te tam istediğimiz şekilde hal edildi.

Yeni Türkiye, milletlerarası anlaşmazlıkların barış yoluyla halledilebileceğine parlak bir misal olan Lozan ve Montrö anlaşmaları ile beş yıldır kan içinde boğulan muztarip milletlerin özlediği emelleri gerçekleştiren bir örnek olmuş, tarih ve medeniyet muvacehesinde pek şerefli bir mevki kazanmıştır .

Savaş alanlarından başlayarak barış yolunda da kahraman ruhunun, engin zekâ ve ferasetinin bütün kudret ve varlığını milletin hayır ve saadetine hasreden, ona Lozan sulhü gibi şerefli bir barışla, başka milletlerin hasret çektiği bu günlerin idrakini sağlıyan aziz Millî Şefimize ta içimizden, bütün samimi varlığımızdan kopan şükranlarımızı sunarken, aynı sevgi sıcaklığı ve anlayışıyla yüce varlığının etrafında ve emrinde bundan sonra da tek vücut olduğumuzu bir kere da

ha tekrarlamayı en mukaddes ve cibe sayarız .

Bu mesut günde, Cumhuriyetimizin kurucusu büyük kurtarıcı Ebedi Atamızın kutsal hatırası önünde eğilmek ve onun manevî huzurunda ruhlarımızı birleştirmekle en büyük ve heyecanlı bir vazifemizi de yapmış oluyoruz.

Arkadaşlar: Bundan sonra da en yenilmez kudret kaynağını aziz Millî Şefinin emrinde tek vücut gibi hareket ve çalışmada bulan sulh sever milletimizin, icabında vatan ve istiklâl yolunda en büyük fedakârlıklara katlanarak bir an bile gözünü kırpmadan savaş meydanına atılmağa ve yeni kahramanlık mucizeleri yaratmağa hazır bulunduğu en kat'i bir hakikattir .

Büyük ve kahraman milletimizin lâyık olduğu mesut geleceğine inan ve güvenle bakalım .

Ölmedi ATA

(Atatürk'ün altıncı ölüm yılı
münasebetiyle.)

Sayın dinleyiciler, muhterem arkadaşlar !
Altı yıl önce bugün, akmıştı nice yaşlar..
İnsanlık âleminin eşsiz siması Ata ;
Bugün, matem tutturdu dünyaya, kâinatı
Ferdin fanî hayatı bugün ebedileşti.
Dost olan, olmayan da bu acıda birleşti.
Bir milleti hıçkırık boğdu; sonra gözyaşı,
Atayı tâzim için yıkadı dağı, taşı...
İnsan müfekkiresi, deha denen varlığın,
Zirvesine tırmandı, O Kemal hunharlığın,
Vatan, istiklâl için keskin tırpanı oldu.
Bu vatan, bu milletin ölmeyen canı oldu.
Ölmeyen can diyorum, çünkü: Ölmedi Atal!
Hiç bir fanî ermedi böyle kutsal berata,
Tarih tarih Olalı ne işitti, ne gördü,
Atadan önce tarih, bakıp görmeyen kördü.
Türklüğe hayat veren Başbuğunun sesidir,
Atamız ki tarihin canlı nümunesidir.
Sana kalpten tâzimler ve huzurlar bol bol bol.
Türklük bugün yastadır Atam sen müsterih ol
Biz mazî olsak bile ebediyet yatağın,
Gelecek nesillerin kalpleridir otağın !
Sen ki bu millet için, bu yurt için durmadan
Ölümlerle çarpıştın ve nasıl yorulmadan..
Kısa yıllar icine yüzyılları sığdırdın,
Elbette unutulmaz, unutulamaz adın,
Sana bugün bir millet yalvarıyor Tanrımız !
Atayı tâzim için bak; kalktı kollarımız !
Ona türklükten selâm, saygı ve bol bol tâzim
Türkün Halâskârına bu minnet borcu lâzım.
Sana kalpten tâzimler ve huzurlar bol bol bol,
Türklük bugün yastadır Atam sen müsterih ol..

Muzaffer Konuralp

Unutulan Büyüklerimizden :

Müftü oğlu Ahmet Hikmet

Yazan : Nesib Yağmurdereli

Ölümü üzerinden onsekiz yıl
geçtiği halde ne ölüm yıldönümle-
rinde, ne de başka bir münasebetle
kendisinden hiç bahsedilmeyen bü-
yük ölülerimizden birisi de Türkcü
edib Ahmed Hikmetdir .

Öldüğü gün onun için yazılan
yazıların hemen hepsinde aşağı yu-
kari şu cümleler yer buluyordu :

« Gözlerimizde acı ayrılık yaşla-
rı bulunduğu şu sıralarda gönlümüz-
de için için sezeceğimiz bir teselli
var: Ahmed Hikmet'in ölümü bir
defa daha şunu bize gösterdi ki
fikir ve sanat adamlarımıza karşı
eskişinden daha çok bir gönül alâ-
kası taşıyoruz . . . »

Fakat, heyhat !. Ahmed Hik-
met'in toprağa gömüldüğü 21 ma-
yıs 1927 tarihindenberi hiç bir ka-
lem sahibinin ondan ve eserlerinden
bahseden bir yazısına tesadüf ede-
medik . . . Hiç bir gazete ve mec-
muada bu «gönül alâkası» nı göre-
medik .

Hiç şüphesiz ki bu alâkasızlığı
Ahmed Hikmet'in kıymetsizliğinde
aramak kimsenin hatırından bile
geçmez .

Unutmak . . . Bizim en büyük
içtimai hastalıklarımızdan birisidir.

Mezarlara, dökülen gözyaşları,
bırakılan çelenkler ve hiç değişme-
yen nutuklar . . . Bundan sonrasını

karanlık nisyan bulutları kaplar ve
bu ağır perdenin arkasından kaybe-
dileni hatırlatacak en küçük bir izi
görülmesi mümkün olmaz .

İşte Ahmed Hikmet de bu unut-
tugumuz büyük ölülerden birisidir.
Onun da arkasından «seni hiç bir
zaman unutmıyacağız, bizim en bü-
yük tesellimiz bu olacaktır . » diye
feryad etmişdik .

**

Ahmed Hikmet'in elimizde, ki-
tap halinde çıkmış iki eseri vardır,
Haristan ve gülistan (1) Çağla-
yanlar (2)

Bu iki kitabda mevcut (39) hi-
kâye ve nesirden, Üzümcü, Nakıye
Hala, Yeğenim ve Alpaslan masalı
gibi birkaç hikâye mektep kitapla-
rına alınarak bugünkü nesle okut-
turulmakta. Bunların gayrisin-
den bu günün çocukları ve gençleri
habersizdir .

Yabancı mevzu ve kötü tercü-
meli sayısız garp eserlerinin kütüp-
hanelerimizi doldurduğu şu günler-
de, haminetli bir tâbiden Ahmed
Hikmet'in eserlerinin basdırılmasını
beklemek hiç de yersiz değildir.

(1) Haristan ve Gülistan. İkdam
matbaası, 1324 İstanbul .

(2) Çağlayanlar , Kütüphaneli
Sudi, 1338 İstanbul .

Ahmed Hikmet'in bütün yazılarının özünü iki noktada toplamak mümkündür .

1 — Türk'ün her cihetce üstün bir ırk olduğunu ve hâkim bir millet olarak yaratıldığını tebaruz ettirmek .

2 — Türkçeyi tasfiye ederek saee ve zengin bir Türk dili meydana getirmek .

İşte bu iki maksatlardır ki O bizim gönlümüzde yer etmiştir. Ve haklı olarak kendisinden « Büyük Türkcü edip » diye bahsettirmiştir. Yazılarının hemen hepsi bilhassa Üzümcü, Alpaslan masalı, Nakiye Hala adlı hikâyeleri sırf bu maksadların tahakkukü için ortaya konulmuş tezlerdir. Filhakika Üzümcüde Değirmi kır sakalı, açık ve yanık göğsü, kalın tozluklu baldırları, saf çehresiyle tam bir « Recüliyet heykeli » karşısındayız ve bu canlı kaleyi hayretle, hürmetle seyretmemek hakikaten mümkün değildir.

« Nakiye Hala » yı okurken, Türk terbiyesinin, Türk kalbinin ve Türk iradesinin bu iki şehid anası seksenlik kadında ne kadar yükseldiğini ve güzelleştiğini büyük bir hayranlıkla görmekdeyiz .

« Yarayı kanatan » adlı hikâyede « kanapenin köşesinde dizlerini birbir üstüne koymuş, bıyığı, sakalı traşlı, saçları ortadan ayrılmış bir genç, doktor Pertev bey, çılgın adam . . . Memleketimizin güzelliklerini inkâr ediyor. Musikimiz ağlarmış, raksımız gerinirmiş, kadınlarımız yatalakmış, erkeklerimiz alık » Diye fikirler yürüten doktor Pertev bey her zaman rasladığımız zayıf imanlı ve yarım münevverlerden birisidir, Ahmed Hikmet bir Macar masalından istifa ederek bu

görgüsüz gence :

— Evet vatanın yarasını kana tan sizlersiniz, diyor. Sizin gibi onu beğenmeyenler, ona itaat etmeyenler . . . »

« Padişahım alınız menekşeleri mi veriniz gülümü ! » adlı hikâyede nişanlısı şehid olan Ayşe'nin ızdırabını, « Sumbül kokusu » nda memleketden uzak iki gencin İstanbul hasretiyle nasıl yanıp kavrulduklarını « İstanbul'un bütün camileriyle, saraylarıyla, mavi göğü mavi deniziyle, saz benizli narin kadınlarıyla, ince uzun boylu sinirli gençleriyle, ağır ve meyus yürüyüşlü ihtiyaçlarıyla » gözlerinin önünden bir türlü gitmediğini görüyoruz.

Ahmed Hikmet lisanımızın sadeleşmesi uğrunda çalışanların en başında gelir. Mehmed Rauf onun ne kadar hararetli bir Türkçe tarafdari olduğunu anlatırken diyor ki: « Bir gece Büyükdada Halit Ziya O ve ben bu bahis hakkında uzun uzun münakaşada bulunduk. Kendisi bu fikre o kadar bütün mevcudiyetiyle bağlanmıştı ki tahammül edemiyor taşıyor ve coşuyordu :

— « anım ne demek Allah aşkına diyordu, haydi lisanımız takir olduğundan tıpkı Fransızların İngilizlerin yaptığı gibi ecnebi kelimelerini alalım, kullanalım. Bu kaidelerin ne işi var? Bunlara neden mecbur oluyoruz? Fransızcada bir çok Lâtin kelimeleri var, İngilizcede bir çok Fransız kelimeleri olduğu gibi... Muharririler bu kelimeleri kullanıyorlar, fakat İngilizler bu Fransız kelimelerini Fransız sarf ve nahiv kaideleriyle değil, sırf İngiliz kaidelerine göre kullanmıyorlar mı ?

Bizim bu halimiz lisan meselesinden çıkıyor da adetâ bir esaret

oluyor. İnsan konuştuğu dile hâkim olmazsa neye hükmedebilir , !

İşte bu nüvedir ki müruru zamanla ve muhtelif avarız ve şerait tesiri altında genişlemiş, derinleşmiş, yükselmiş, uzamış ve bugünkü bülend ve muhteşem Türk varlığının temelini teşkil eden milliyet fikrini doğurmuştur.

Bu itibarla Ahmed Hikmet sadece bir edip olmakla kalmamış, edebiyatın da fevkine yükselerek bir nevi mürşid mevkiine çıkmıştır. Bu sebebledir ki bütün ediplerin gıptasına lâyıktır . »

Ahmed Hikmet'in dilimizin sadeleşmesine verdiği ehemmiyeti da-

ha iyi anlamak için « Çağlayanlar » in sonuna yazdığı « Yakarış » ı gözden geçirmek kâfidir. İçinde hiçbir yabancık kelime bulunmayan bu içli ve samimi yalvarışdan bir kısmını aşağıya alıyorum :

« Ulu Tanrı gün batıyor, sevgili korkun gönülde doğuyor. Kumral akşam bana sessizlikler içinde büyüklüğünü fısıldıyor. Bu karanlıklar arasında bir kulun dilmaç kullanmadan öz bilgisiyle sana diller dökmek istiyor. Ödünç giyim almadan kendi çaputlarıyla karşına çıkmak dileyor. Onun yalvarışlarını dinlemez misin ! . . »

NESİB YAĞMURDERELİ

Yeni bir eser

İnsanların Beslenmesinde Vitamin - C.

İsfendiya Esat - Kadastan tarafından tercüme edilmiş olan bu eser 100 kuruş fiyatla Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Basımevi tarafından satılmaktadır.

Hayatının Sırrı

Yazan : İbrahim ÖRS

« - Anlıyorum ki, dedim, bu münzevi hayatınız mühim bir sırı saklıyor. Anlatır mısınız? »

Güneşin, parlak çehresile yaldızladığı bir sırtın eteğinde, arkamızı bir kulübeye yaslamış yanyana otuyorduk. Başını kaldırarak feri kaçmış gözlerini bir kere daha gözleri me dikti. Elliden yukarı değildi; fakat, altmışlık bir ihtiyar kadar geçkin ve düşkün gözüküyordu. Eski, yırtık esvaplarına bürünen bitkin vücudu, hayattan yediği acı darbelerin aşikâr deliliydi. Ak sakalının çerçevelediği yüzü, dışarıya fırlamış elmacık kemikleriyle o kadar kuru ve zayıftı ki... karşımaâkinin ölü mü, diri mi olduğuna bir an tereddüt etmekten kendimi alamıyordum.

Rüzgârın önüne düşürdüğü ak saçlarını elile kaldırarak, bir hasta hezeyanının titrek ve ölgün melâlini taşıyan bir sesle :

« - Madem ki, diye anlatmağa başladı, bu münzevi, sefil hayatımın sırrını öğrenmek istiyorsun, o halde dinle delikanlı :

Ben de mesut bir yuvanın sahibiydim. Karım ve iki çocuğumla — eh = pürüzsüz bir hayat yaşıyorduk. İçinde, bir yuva bahtiyarlığını görmekle son derece mesut olduğum bir de eve maliktik. Ben bir bakkal-

dım, mütevazi bir gelirim vardı.

Fakat bu hayat çok sürmedi. Bir gün karım hastalanmıştı, « Verem » dediler. Bereket versin hastalık ilk devresindeymiş.. Doktorlar tebdilha ve tavsiye ediyorlardı. Ben dükkânımı dağıtarak söylediklerini yaptım. Dönüşte karım iyi olmuştu.

Lâkin dükkânı tekrar kurmam lâzımdı. Tanıdıklarımın birine başvurarak ödünç para istedim.

— Vereyim, dedi, ama evin! bana rehin bırak...

Ben çaresiz razı oldum. Zira, işimi yoluna koyup, kısa bir zaman içinde evimi rehinden kurtaracağıma, büyük bir kanaatim vardı. Ama ya nılmışım.. Allah beni bahtsız bir insan olarak yaratmış meğersem!. İşler son derece bozuk gitti. Nihayet elimde ne ev kaldı, ne de dükkân!

Bizim Allahtan gayri kimsemiz yoktu. Ne yapacak, nereye başvuracaktık? Günlerce şehirde, hayatın bu acı darbesinin sersemliği ile aç ve sefil kaldık. Sonra şehirde barınamayacağımızı anlayınca başımızı alıp bu köye çıktık.. Ve nihayet, yarı yıkık çatısından yağmurun ve soğuğun girdiği bir kulübeye yerleşebildik,

İşte, arkamı yasladığım şu duvar, o kulübenin duvarından başka bir

şey değildir, delikanlı!.

Bu kulübenin zavallı insanlarını mı soruyorsun? Anlatayım :

Şimdi eteğinde oturduğumuz şu sırtın yukarılara biraz bakıver: orada sık bir orman görüyorsun, değil mi? Bizim kütüküne geçinmekliğimiz, işte bu orman sayesinde oluyordu. Ben her gün oraya giderek odun yapardım. Ve bunları, şehre götürüp satmakla mümkün mertebe geçinme yolunu bulmuştuk. Bazı günler, on iki yaşında ki oğlum Nurinin de bana yardım ettiği olurdu.

Önceki rahat ve sakin yaşayışımızdan bu sefil hayata düşmemiz ne büyük bir felâketti, değil mi? Fakat... mukadderata boyun eğmekten başka ne yapabiliydik ki?

Bundan beş sene evvel bir kış günüydü. Ben, ateşler içinde hasta yatıyordum. Evvelki günkü ormanda fazla çalışmamın tesirile olacak, vücudümde kuvvet, takat namına bir şey kalmamıştı. Başımı kaldıracak, kolumu oynatacak ufak bir hareketten dahi âcizdim.

— Bugün oduna gidemeyeceğim, dedim.

Karım, kızım ve oğlum, hüznü gözlerle bana bakıyordular. Ah o bakışlar... O kadar manidar idiler ki.. Onlarda açlığın gizli melâlini, onlarda bahtsızlığın hazin belirtlerini, onlarda ıstırapın acı izlerini sezmek kabil miydi? Elimde olsa derhal yatağı terkedecek, doğru ormana yollanacaktım. Fakat...

Karım derinden bir nefes aldı :

— Ne yapalım, dedi, canın sağ olsun.

Bunu derken, içinin kimbilir ne demediğini kim iddia edebilir?

O sırada oğlum Nurinin berrak sesini duymuştum :

— Oduna ben gideceğim!

Onbeş yaşlarındaki kızım Nihal de buna iştirak etmişti :

— Ben de!

Arzularına itiraz etmedik. İki kardeş ellerine baltalarını alarak birlikte ormana yollandılar. Hafif serpeliyen kar onları üşütecekti ama, açlıktan kurtulmanın birinci yolu da bundan başka ne olabilirdi?

O gün yatakta hasta yatarken, daima bu iki çocuğumu, onların bu soğuk günde, ormanda bütün gayretini harcıyarak çalışmalarını gözümün önüne getiriyor ve gönlüm, büyük bir ıstırapın ağır darbeleriyle eziliyordu.

Akşam olmuştu. Onlar hâlâ dönmemişler. Ben ve karım, anlaşılmaz bir meraka kapılmıştık.

Şu sırta bir daha bakıverir misin? Orası, geceleyin — bahusus kış geceleri — gündüzün görüldüğü gibi bi sakin ve sessiz değildir. Feryatları fezaya yükselen kurtların kamaşan dişleri arasında, kimbilir, kaç zavallının param parça olmasına ne kadar sahne olmuştur!

Nihal ile Nurinin geç vakte kadar ormandan dönmeyişleri, karım ile beni işte bunun için endişelendiriyordu. Karım :

— Ben gitmeliyim dedi ve çıkıp gitti.

Saatlerce beklemeler... Her taraf iyice karardığı halde ne çocuklarımdan, ne de karımdan bir haber vardı! Dışarda kar ve fırtına kıyamet koparıyor, kulübe adeta zelzele oluyormuş gibi sarsılıyordu. Dikkat ediyordum, yanbaşımızdaki sırttan kulağıma kurt ulumaları geliyordu.

İçime çöken türlü kuruntularla dimağım zonkluyordu. Artık ya-

takta rahat edemiyerek kalkmış-
tım. Ben de ormana gidip onların
ne olduklarını anlamak istiyordum.
Fakat o hasta, düşkün halimle na-
sıl gidebilirdim? Hem, kurtların o
acı, korkunç sesleri gitgide kulübe-
ye yaklaşıyordu.

Ben, duvarda iitrek hayaletler
çizen ateşin başına oturdum. İçim
hep o düşünce vardı: acaba neye
gelmediler?

Birden müthiş bir rüzgâr esti.
Birdenbire sarsılan kulübenin yarı
yıkık çatısından kar tanecikleri
serpmeğe başladı. Lâmba hemen
sönmişti. Ben lâmbayı yakmağa
yakıt bulamadım. Çünkü kurtların
kapatı sarsmaları sıklaşmıştı. Cana-
varlar kapıyı o kadar şiddetle dö-
vüyorlardı ki... Artık duramıyarak
elime tabancamı almıştım. Çok kor-
kuyordum. Fakat bu korku bana
uyuşukluk değil, kuvvet ve cesaret
veriyordu. Elimde tabanca kapıya
doğru ilerledim. Kurtlar kapıyı bir
daha zorladılar, O kadar ki kapıyı

kıracaklar sandım Derhal tetiği
çektim. Bir daha.. bir daha... Ka-
pıdaki kurtlar biraz dağılmışlardı.
Az sonra seslerini kestiler ve kay-
boldular.

O gece, hastalığımı unutarak,
onların meçhul âkibetlerini bir «a-
caba» ile dimağımda halîetmeğe uğ-
raşırken, deli olmadan sabahı nasıl
ettiğime şaşıyordum.

Adam artık konuşamıyordu. Hiç
kırıkları boğazını tıkamıştı Yanak-
larından sızan iri yaş taneciklerini
elinin tersiyle silerken, elinin titre-
diğini, yüzünün gergin bir hal aldı-
ğını görüyordum. Derinden bir ne-
fes alarak:

« — Artık anlamışsındır, deli-
kanlı, dedi. Ertesi sabah Nuri ile
Nihali ormanda kurtlara yem ol-
muş buldular. Ben de karıcığımı
nasıl buldum, biliyor musun: Kapı-
nın önünde yediği kurşunlarla ölü
olarak !...

İbrahim ÖRS

Yurdumuzun Güzellikleri

Karadağ Yaylâsı

Yazan: Eyüb Sabri Lermioğlu

Eşsiz yurdumuzun öyle zengin
ve göz alıcı köşeleri vardır ki dai-
ma sevimli bir şiir sıcaklığı, vahşi
bir sükûn korkunçluğu taşırlar. Baş-
lık yaptığımız yaylâ, bu tabii gü-
zelliklerin haşırneşrolduğu yerdir.

(Karadağ) Akçaabadın cenubun-
da ve deniz yüzünden 1850 metre
yüksekliktedir. Bazan dik, bazan
tatlı bavlara tırmanarak at üstün-
de ağır ezgi altı saatte çıkılır ora-
ya...

Dar ve yeşil bir şerit ha'inde
uzanan yollar kıaldıkça yaylanın
temiz ve hür havasını içmeğe baş-
larsınız. Hele açık havada (Hıdır-
nebi) düzlüğüne varır varmaz dağ-
dan kopan serin bir rüzgâr yüzünü-
zü okşar, geniş ve yekpare bir züm-
rüt güzelliğin cazibesine tutulursu-
nuz: erenlerin diyarına girmiş deli
bir âşık gibi gözlerinizin ve gönül-
lerinizin üstündeki kalın ve esrarlı
perde kalkar, yeni ve bambaşka bir
âlemin eşiğindesiniz artık. Anlatıla-
maz, garip ve müphem tezatlarla
dolu bir âlem...

(Hıdırnebi) den dağa kadar gür
Çam ormanlarının kımıldayan nefti
gölgeleri arasından çam kokularını
eme eme iki buçuk saatte yaylâya
varırsınız: el ele vermiş kuş yuvası
sıra sıra (Kelif) ler, (Kelek) ve çın-
gırak sesleri sizi karşılar, Yaylânın
bu, âşinaî hediyesidir. Akşam yak-
laşır, güneşin ziyası kısılır, sığirt-
maçlar inekleri öne katmış getirme-

ğe başlar.

Inek, inek... Köy kadınının
evlât gibi sevdiği mûna'im hayvan-
lar... Çocuksuz ev bir virane ise,
ineksiz ahır bir faciadır buralarda...
Işıktan mahrum evlerde memnun
bir hayat süren bahtiyar köylüler
gördüm: yüzleri gibi içleri de «ce-
mali mutlak» görmüş gibi aydın-
lıktı. Yatsıya kadar her yuva civil
civildir, sevgi kaynağıdır. Lâmba
yerine yanan çam odunlarının ışı-
ğında ısınır ve aydınlanırlar... Ha-
yat kavgasının sert kanunlarına ba-
şını çarparak somurtan kasaba hal-
kının, saf bir tevekkül ve teslimiyet
havası içinde yaşayan bu köylüler
kadar bir iç ferahlığına kavuşmasını
Tanrıdan dilerim.

Köylü demek -kanaatimce - şu
demektir: Şen ve basit bir yaşa-
yış... Sonra kısa bir dil, şikâyet-
siz ve iyimser bir yürek... Oooh,
ne kör ihtiras var, ne bezginlik ve-
ren âdi siyaset ve menfaat dalaşla-
rı. Bu manevî temizliğin ihzurununda
hangi insan eğilmez yarabbi!.. Şim-
diye kadar işlenmiyen bu asil cev-
herin, bu çarıklı faziletin - işlendiği
takdirde - ne ulu bir mucize olduğu-
nu göreceğiz. Ve işte o zaman, evet
o zaman en büyük memleket dava-
sını kazanmış olacağız. Buna inanı-
yorum.

Karadağ yaylâsı, ihtimena köyü
ile bir kısım Vakfikebir köylülerinin
ortak malıdır. Bu yaylâya her sene

Pulatane ve Vakfıkebir merkezle-
rinden aileler çıkar, üç ay kalırlar.
(Eskioba) denilen mevkide iki kahve
ile iki otel, bir cami, iki fırın var-
dır. Cumaları pazar kurulur, yakın
ve uzaklardan binlerce insan topla-
nır, hatırı sayılır bir alış veriş baş-
lar. Her çeşit zerzevat gelir ve satı-
lır. Peynir, yağ ve et fiyatları ka-
sabaya nisbetle biraz daha düşük-
tür. Bu nisbi fark alıcıları harekete
getirir, teneke teneke yağ ve pey-
nir mubayaasına girerler. Hem zi-
yaret hem ticaret kaidesine uyarak
bedavadan yaylâ masrafını çıkarır-
lar.

Bundan başka daha bir sıra kü-
çük dükkânlar da vardır ki köy
manifaturacıları pamuklu ve yünlü
bezlerini ve kumaşlarını, atlara yük-
leterek gelir ve bu dükkânlara se-
rer, harıl harıl satarlar. Cuma günü
Karadağın hareket ve faaliyet gü-
nüdür. Her aile haftalık ev ihtiyaç-
larını bu günde toptan satın alır.
Alıcı ve satıcılar akşama doğru ön-
lerinde davul ve zurna güle oynaşa
yurtlarına dönerler. Ötedenberi bu
yaylâya gidip geliyorum. Hiç bir
kanlı ve cinaî vak'aya rastlamadım.
Cumhuriyet hükûmetinin keskin nü-
fuz ve tedbiri sayesinde emin ve
mütmîn yaşayan ve kazanan köy-
lülerin düne nisbetle bugün elle tu-
tuluk gözle görülür bir iktisadî fe-
rahlık içinde olduğuna şahit oldum.
Eskiden Karadağ köylü için, inekle-
rini barındıracak, besleyecek bir
otlaktı. Bu gün de böyle olmakla
beraber üstelik alabildiğine patates
ekimi de yapıyor. Her ailenin 1=3
dönüm patatesliği vardır. Mübarek
ve yumuşak topraklar bu ziraate o
kadar elverişli ki anlatamam: bir
küçük çocuk kafası büyüklüğünde

ve takriben 200-300 gram ağırlı-
ğında patates gördüğümü söylersem
müba'lağa ettiğime hükmolunmasın.

Patates diyip de geçmeyin. Bu
dar ve sıkışık zamanlarda o, köylü-
lerin imdadına yetişmekle kalmamış,
müstehlîki de koruyan bir zerre ol-
muştur. Tütün bölgeleri hariç, an-
lattığım bu köylerin patates ziraatı
tına verdiği önemi övmek ve
takdir etmemek haksızlık olur.

Karadağın suları, berveçhipeşin
söylüyeyim ki sıfırın üstünde 6 de-
rece soğukluktadır, çam oluktan
süzülerek şırıl şırıl akar... Tatlıdır
turna gözü gibi berraktır. Malî kud-
reti yerinde olanlar bu pınar baş-
larında koyun ve kuzu çevirirler...
(Koyun çevirme) ameliyesi pek tu-
haf ve enteresandır. Anlatayım:

Önce koyunun derisini yüzerler.
Sonra kuyruksokumundan koca bir
sırık geçirirler. Baş çatallı bir ka-
zığı diğer ucundan yere kakarak
sırıgın bir ucunu o çatala ilâşirirler.
Diğer ucunu da bir adam tutup kor
haline gelmiş ateş üstünde ağır ağır
çevirir. Kızarmağa başladığı anda
üzerine bol tuz suyu serper, kıkır-
dak hale gelince oturup yerler.

Bu pınarbaşı âlemleri acık ve
bulutsuz günlerde ekseriya devam
eder çoluk çocuk bol güneş, sağlam
hava alır, çimenle in üstünde koşar
oynar gürbüzleşirler. Dağ havası
bir İksirdir: besler, doktor ve ilâcın
yapamadığını yapar. Dağlılarda cı-
lız, sazbenizli bir insan görmedim,
«İğtidai sefalet» buralarda umulduğu
derecede müessir olamıyor. Sebep
ve hikmetini - mütehassis olmadığım
için - bilemem. Yalnız dağların Me-
sihi bir nefes gibi diriltici, saf ve
kuru havasının şifakâr tesirini ken-
dimde denemişimdir. Âcizane söyli-

yeyim; kasabada dimağım paslı bir
demir parçasıdır; ısıldamaz. Müfek-
kireme bir durgunluk bir «cümudi-
yet» çöker; işlemez. Yaylâ ise bana
anî bir işleklik, taze bir kan ve he-
yecan verir. Uysallığın dimağıma
yığıldığı sisleri dağıtır, zihnim açılır,
okumak ve yazmak hevesi ve ihti-
rası benliğimi sarar. Bu, bende dai-
mî bir «hal» dır. Bedeni ve zihni
sihhatime şifa sunan Karadağ va-
tanımın ahlâkî ismeti kadar seve-
rim.

Ormanlar... Yaylâyı çepçevre
saran her dem taze ve yeşil çam
ormanları milyonlar değerinde bir
hazinedir. Teknik medeniyetin eli
ona bir değse eminim, hayat fışkı-
racak bu hazinelerden. Tabiatın bu
kadar bâkir ve bediî güzelliklerini,
servet ve hayat kaynaklarını sine-
sinde toplayan anayurdumuzu, ya-
zıklar ki halâ tanımıyoruz, tanıta-
mıyoruz. Hassas ve ince bir gönül
buralarda neler yarrtmaz ki...

Temmuz ayı Karadağın en canlı
ve pırıltılı ayıdır. Bu ayda şehirler
bunaltıcı sıcaklarla kavrulup solduğu
zaman Karadağda ilkbahar bütün
çıldırması ihtişamiyle başlar. Kudret

eli altın iğnesiyle çimenlere binbir
renk ve koku işler. Arılar vızıldar,
kuşlar aşk türkülerine başlar. Her
tarafı sanki sevgi ve şehvî ihtiras-
ların duman ve ateşi sarar. Tabiatın
çılgın sevişmesine köylülerin türkû-
leri karışır.

Köy türkülerinde aşk esastır.
Sırası düşünce bu türkûleri neşre-
deceğiz.

Hakim ve mağrur bir irtifaa
sahip olan Karadağın z'rvesi çıplak
değildir. Kayaları, buzların dişi ke-
mire kemire, şimşeklerin orağı biçer
biçe ufaltmıştır. Fırtınaların kükre-
yişi ve ısıkları, elektriklenmiş kara
bulutların cehennemleri... Ne diye-
yim, mukaddes bir ihtilâl kadar gü-
zeldir.

Karadağın eteklerinde «Fenko»
denilen bir dünya cenneti vardır ki
cidden bediadır. Ben yorgunlukları-
mı, aşkın kederlerimi hep onun be-
şiğinde sallam ve dindiririm. Bir
rahle, bir ana bağı ne ise bence
«Fenko» da odur.

Pek sevdiğim Karadağın kaba-
taslak bir krokisini çizbildim mi?
Bilmem!..

Eyüb Sabri LERMİOĞLU

Anama Mektup

Gönlüm gurbet tasından hasret içiyor anam,
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!
Gözlerimde hayalin her an uçuyor anam,
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!

Her mektepli çocuğa sen beni sora sora,
O yaşlı gözlerinle bakma anam yollara,
Benim gibi senin de gönlün düşmesin dara,
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!

Herkes neş'e içinde eller bayram ediyor,
Hep çocuklar bavulla memlekete gidiyor,
Söyle, ey rüzgâr bana anam şimdi ne diyor?
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!

Bir oğlun Trabzonda, bir oğlun da askerde,
Sen ki garip anasın düşme onulmaz derde,
Yürek yanmaz olur mu iki oğul gider de?
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!

Bir zamanlar dul kalan talihine ağladın,
Aradan yıllar geçti yüreğini dağladın,
İki oğlum var diye bize ümit bağladın,
Bu yıl da sensiz bayram geldi, geçiyor anam!

Halil İbrahim Karadeniz

Neşeye Doğru

Engin ruhumda neş'e
Yıldız gibi parlasın
Bırak dertlerde biraz
Uzakta akşamlasın...

Hayatın sabahına
İşle gülüşlerini
Gecenin eserini
Yıldızlar tamamlasın...

Nurettin Özdemir

Mertlik

Yazan : Cemal Azmi Tellioglu

Muhula köyü Akçaabat'ın cenup kısmında ve 17 kilometre yüksekliğindedir. Arazisi arızalı ve dar olmasına rağmen çok münbittir.

Bu köyde Gedi oğlu Osman ağa namında tanıdığım ve çok hürmet ettiğim bir zat vardı. 80 yaşında olmasına rağmen dinç ve kuvvetli bir adamdı. Doğum tarihi (1280) olan bu zat 21 haziran 943 tarihinde toprağa karışmıştır. Rahmetli çok tatlı sözlü, hoşsohbet bir adamdı. Aramızda geçen konuşmalarda sırası gelince ve tam yerinde Ziya Paşadan ve eski divan şairlerinden parçalar okur, bilgi ve malumat sahibi olduğunu ispat ederdi.

Ölümünden birkaç sene evvelidi. Bir iş dolayısıyla yolum Osman ağa'nın köyüne düştü. Muhula köyünün yüksek bir yerinde ufak bir evi vardı. Bu evin küçük bir odasında onunla karşı karşıya oturuyoruz. Şehirden, şurdan burdan konuşurken bir aralık kendisinden eski günlere ait bir hatırayı nakletmesini istedim. O, hiç nazlanmadan :

— Peki. dedi. ve şunları da ilâve etti :

— Mazi yade gelince, insan, ruhunda bambaşka şeyler hisseder, hayalinde tatlı hatıralar canlanır.

Bir iki defa öksürdükten sonra: « Bir kış günüydü. diye » başladı. Kar çok fazla yağmış, her taraf kapanmıştı. Köy evimizin mutbak kısmında büyük bir ateş yakıyor,

Dedem Mustafa ağa bir kurt postunun üzerine bağdaş kurmuş, babam Arif ağa da yanında dize gelmiş, biz de onların etrafında sıralanmıştık. Rahmetli büyük annem o zamanlar seksen yaşını devirdiği halde hâlâ ferini kaybetmemiş gözleri örmekte olduğu çorabın çivilerinde. Annem evin işleriyle meşgul. Dedem ihtiyar olmasına rağmen çok dinçti. Neş'e yüzünden akardı. O gün de çok neş'eliydi. Bana hitaben :

— Osman oğlum. dedi. Cezvemi ocağa sür.

Yerimden fırladım Cezveyi doldurup ocağa sürdüm. Ekseriya bir kahve ve bir sigara ona öyle neş'e verirdi ki, bu neş'e içinde bize tatlı hatıralar anlatır, iyi zamanlar yaşatırdı. Babam kahvesini pişirdi, önüne koydu. O da gümüş tabakasından bir sigara sardı. Bir çam fidanının tepesinden yapılmış sigara ağızlığını yanından aldı, sigarasını taktı ve ateşledi. Bir iki nefes çektikten sonra kahvesinden de bir yudum aldı ve derin bir (oh!) çekti. Babama döndü ve yavaş yavaş şu hatırayı anlatmağa başladı. Onun anlattıklarını can kulağıyla dinleyorduk. « Köyde eskidenberi Zebun oğullarıyla aramız açıktır. Onlar bizden haksız olarak birkaç delikanlı öldürdüler. Bu ölüm hadisesine biraz da arazi ihtilâfları karışmıştır ki, bu, nesil boyunca da

vam edip gelmektedir. Bu gün o aileden sağ olarak ihtiyar Mehmet Çavuş ile Hasan isminde genç bir delikanlı kalmıştır. Hasan benimle yaşıttı. Arslan gibi bir delikanlı. Bu ha.ımlığın gözü kör olsun. (*) Onlar da (Haydarlı) mahallesinde oturuyorlar, biz de... Hergün için bir birimizle karşılaşmak, bir hadiseye meydan vermek ortada mevcut. Anlatacağım hatıra da bu demin size ismini söylediğim Hasan'a aittir. dedi ve kahvesinden bir yudum, sigarasından bir iki nefes daha çektikten sonra sözlerine devam etti :

« İlk bir bahar günüydü. Güneş yeni doğmuş, ortalık nur içinde. Rahmetli babamla Haydarlı mahallesinin başına doğru çıktık. Buradan köyün her tarafı mükemmel surette görünüyordu. Babam bir kanyanın üstüne oturdu. Ben de yanına diz çöktüm. Babam ihtiyarlamış olmasına rağmen mükemmel silâh kullanırdı. O zamanlar ben on sekiz yaşlarında ancak vardım Üzerimizde silâh namına birer karakulak vardı ki, onlar da kuşaklarımızın arasına sokulmuştu. Ağızdan dolma tüfeklerimizi o gün yanımıza almamıştık.

Babanı büyük bir taşın üzerine oturmuş, şahin gibi etrafı süzüyor, beyazlamış palabıyıklariyle oynuyor. şurdan burdan konuşuyorduk.

O, bana her yerde ve her zaman için hasımlarımızdan kendimi korumamı tavsiye ederdi. Böylece etrafı seyrederek ve konuşurken bir-

(*) Hasımlık kötü bir kan gütmeye işi olup Cumhuriyet bu gibi kötü itiyatları ortadan kaldırarak halkımıza başlıbaşına nimetler bahşetmiştir.

denbire karşı yamaçlardan üç el silâh sesi duyuldu. Babam yerinden sıçradı, güneşten muhafaza için elini gözlerinin üzerine siper yaparak naziz bakışlarını karşıki yamaçlara çevirdi. Aynı zamanda bana :

— Mustafa görüyorsun ya. Yükarıki bayırdan ırmağa doğru bir adam atını sürüyor. Üç atlı da peşinde. Dikkatle bak. Biri kaçıyor, diğerleri de onu kovuyor. Galiba kaçan bizim köyden olacak. Kovanlar da yabancı olsa gerek. Koş, yetiş oraya, göreyim seni. Kumançasını verirken ben inişten aşağı kaymaya başladım. Aramızdaki mesafe tahminen onbeş dakika kadardı. Kısa bir zamanda hadise mahalline yetiştim. Gördüğüm manzara hoş değildi. Az evvel babamın bana bahsettiği Zabun oğlu Hasan yerde depeleniyor, diğer üç atlıdan ikisi ona karakulaklarıyla saldırmış, üçüncüsü de az ötede yerde yatan genç bir kıızı bileklerinden yakalamış onu tazyik ediyordu. Hasan bu hasımlara mağlup olmamak için can ve laşla uğraşıyordu. Ben bir kafulun arkasına gizlenmiş onların bütün harekâtını tetkik ediyordum. Öyle bir an geldi ki Hasan'ın karakulağı elinden fırladı. dudaklarından şu kelimeler döküldü :

— Eyvah !

Bu hali gören genç kız da bir sayha fırlattı :

— İmdat !

O anda, kafamın içinde şu fikir çakmaklaştı :

Karşımda mağlup olan bir hasım.. Fakat, ne de olsa bizden ve köyümüzden. Yabancılarla karşı onu himaye etmek bir borçtur. Onu bu halde bırakmak erkeklik şanına yakışmaz.

Derhal belimden karakulağımı sıyırarak hadise mahalline bir şimşek gibi düştüm.

— Korkma Hasan !

Dedim ve olanca kuvvetimle iki hasma yüklendim. Âni olarak ortaya atılışım bunlar üzerinde derin bir şaşkınlık husule getirdi.

Bundan istifade eden Hasan da yerdeki karakulağını kavradı, hasımlara bıçak tersi vurmağa başladı. Bıçak tersi vuruşlar bir adamı öldürmez, onu çok ağır yaralar. Hey, gidi günler, hey ! O zamanlar ben gençtim, kuvvetliydim. Taşı sıksam suyunu çıkarabilirdim. Üç hasmı beş dakika içinde dağıttık. Her biri bir kafulun arkasında kayboldu. O sırada hadiseyi hayretle seyreden genç kız bize yaklaştı, bakışları minnetle doluydu. Elimi öpmek istedi, vermedim, Hasan'a döndüm :

— Hadi, al kıızı doğru eve !

O, başı önünde, kız peşinde evlerine doğru yollandı. Ben de onları takip ettim. Onlar eve girince doğru babamın yanına çıktım. Rahmetli aynı taşın üzerinde beni bekliyordu. Yanına yaklaştım, elini öptüm Tatlı bir tebessümle beni karşıladı arkamı sıvarken :

— Sağol oğlum ! dedi. Beni memnun ettin, Allah ta seni memnun etsin.

Ben boynumu eğmiş, onun bu mültefit sözlerin dinliyordum, o sırada babam sordu :

— Kurtardığın kim imiş ?

Derhal beynimde bir yıldırım

ovnadı. Şaşaladım. Şimdi ne cevap verecektim ? İmdadına koştuğum ve tehlikeden kurtardığım bir hasımdı. O, benim bu sükûtuma kızarmış gibi oldu.

— Söylesene ! dedi, kimdir ?

Utana, kızara, dudaklarımdan şu kelimeler döküldü :

— Zabun oğlu Hasan !

Babam yerinden sıçradı, Demin arkamı okşayan eller bu sefer şefkatla başımda dolaştı ve beni kendine doğru çekti. Titrek dudakları alnımda dolaştı.

— Sağol oğlum. dedi, Allah seni varetsin. Tam bir yiğit olduğunu şimdi ispat ettin.

Gözlerimi ona çevirdiğim zaman bu mert adamın gözlerinin sulandığını gördüm.

Sonradan öğrendiğime göre bu kız (Şinik) köyünden zengin bir adamın kızıymış. Hasanla sevişiyorlarmış. Günün birinde Hasan bu kıızı kaçırmış. Hadise duyulunca bu zengin adamın maiyetindeki üç delikanlı derhal Hasanın peşine takılmışlar. Onu köyün eteklerine kadar kovmuşlar. Tam kıızı kurtaracakları sırada ben yetiştim, Hnsan da emeline muvaffak oldu.

Dedem Mustafa ağa durdu. İkinci bir sigara sarıp yaktıktan sonra babama baktı :

— İşte Arif, oğlum. dedi. « Seni vurana sen ekmekle vur ! » darbimeseli budur. Daima muhtaçlara yardımcı ol ki, Allah da sana zahir olsun.

Ne eşi bulunmaz bir büyüklük.

Tarih Sayfalarımızdan Bir Yaprak

Yazan : İhsan Özsoy

Türkün kahraman ve büyük evladı amiral Barbaros'un Previze deniz muharebesinde Ceneviz amirallerinden (İtalyan) Andero Doryayı mağlup etmesi tarih sayfalarımızı süsleyen vekayii harbiyemizden birisidir. Osmanlı padişahlığı Roma İmparatorluğunu gölgede bıraktığı ve birinci Selimin yaptığı teşkilât neticesi oğlu Kanuninin cihangirliği ve şark garp arasındaki siyaset; Kanuninin yılmaz gayret ve himmetiyle muzafieriyetten muzafieriyete koşan ordusuna ve muharebatı bahriyesine rekabet edecek hiç bir kuvvet kalmadığı bir sırada idi ki İtalyanın merkezi olan ruhanî büyük bir kıymeti haiz bulunan Vatikan sarayında oturan Papalar istikbalin vehametini bildiklerinden düveli müttefikelerini aleyhimize çevirtti, bizi Preveze önünde emsaline bugün de tesadüf edilemiyen bir muharebeye icbar ettirdi.

Şöyle ki : Padişah İstanbul tersanelerini faaliyete geçiriyor, 350 parça donanmanın Akdenize hareketi serhadlere, vilâyet valilerine ilân ediliyor. Orta havuzumuz sayılan Akdenizin mâi sularını kırmızı renge çevirecek kara ve deniz kuvvetleri seferber edilerek içten gelen coşkunluklarla silâha sarılıyordu.

Tersaneden çıkarak Beşiktaş önünde sahile demir atan donanmayı

İstanbul ahalisi büyük tezahüratla alkışlıyor. Büyük amiral Barbaros'un keskin gemici nazarı altında geçit geçen dilâverler İstanbulun mâi seması halkın sevinçli ve sürekli alkışlarıyla inlerken gemilere doluyordu. Her türlü hazırlık sona erdi, donanma şenliklerle uğurlandı. (Türkün çelik kalesi) Çanakkale Boğazından sevinç tufanları içinde yollanarak gidiyordu.

İtalyan amirali Andero Dorya düveli müttefike donanmasına kumanda ediyordu. 350 parçadan ibaret Osmanlı donanmasına da Türkün emsalsiz denizci evladı Barbaros Hayrettin kumanda ediyordu.

Tarafeyin donanmaları birbirlerini arayordu. Sabrı tükenen Osmanlı donanması düşmanını Preveze önünde buldu

Düşman donanmasının sularını za girdiğini gören Barbaros derhal tertibatı bahriyesini aldı. Düşmanını yenmeğe susamış kumandan ve erlerine lüzumlu emirlerini veriyor, sağ cenahı Turgut, sol cenahı Oluc Aliye terkederken kendisi merkezin kumandasını eline alıyor. Enginlere açılan ve bordo bordoya yanaşan donanmalar yekdiğerine rampa ediyordu. Alabanda, konsandıra tertibatıyla güverteler üzerinde, küpeş teler yanlarında müthiş boğuşmalar kanlı safhalar vücuda geliyor. Dilâ-

Pedagoji Bahisleri :

Terbiye Bakımından Resim İş

Yazan : Nâzif Karlık

TARİHÇESİ :

Resim iş çok eski zamanlardan beri bu vadiye çalışanların fikirlerini daima işgal eden bir mesele olmuştur. Zamanın icabına ve zihniyetlerine göre bu fikir adamları resim iş dersinin okullarda tedrisini birdenbire yapmağa muvaffak olamamışlardır. Zaman zaman ortaya attıkları fikirlerle, halkın ve diğer münevverlerin, bilhassa iş başında olanların fikirlerinde bir hazırlık devresi yaratmağa çalışmışlar ve

verler Tanrı nidâlarıyla yekdiğerlerini teşvik ve teşci ediyorlar.

Akdenizin mâi suyu Previze önünde kırmızı renge bulanıyordu. Bu anda iri kavuğıyle belindeki yatağanıyla merkezi kumanda eden koca kahraman şahlanan bir aslan gibi gür sedası ile Previze kumandanlarına ve erlerine «Zaferi biz kazandık» müjdesini ilân ediyordu.

Tarih sayfalarımızı altın yazılarla süsleyen ve diğer devletlerin

nihayet medenî memleketlerde yakın zamanlarda bu işin okullarda kabulüne muvaffak olmuşlardır.

16 ıncı asırda : (Rable) — ta. lebinin lisan ve sair ilimleri öğrenmesi tarafını istemekle beraber aynı zamanda bunların odun yarmak ve çift sürmek, çivi çakmak veya bir atölyeyi gezip muhtelif sanat eserlerini görmekle vakit geçirmesini arzu eder. —

Yine aynı asırda (Montenyi) a nazari bilgilerle çocuk dimağının yorulup ezilmesine şiddetle aleyhtar gözükmüyor, hatta bir teşbihinde

zaferlerini, askerliklerini kat kat geride bırakan ve daha birçok önemli fütihat yapan ecdadımızın evlâdları olduğumuzu, İnönünde, Sakarya kenarlarında, Dumlupınar tepesinde, Seyidgazi sırtlarında, Afyon yarmasında sarsılmaz bir inanca gösteren bizler İnönü'nün yarattığı Milli Şefimiz İnönü'nün etrafında şahlanmış bir çelik kale gibi durdukça daha birçok kahramanlık destanları yazacağız...

şöyle der : — Nebatat f... rutu-
betten, bir lâmba fazla ya... an na-
sıl bozulursa melekâtı fikriyede zi-
yade tahsilden müteessir olur —
Montenyinin istediği nazari tahsil
yanında bu tahsilin iş sahasına in-
tikalidir.

Meşhur (Ruso) — Çocukların ki-
taptan tahsil etmelerine çok acır.
Bırakın atlaşın, koşsun, bağırsın ve
harekette bulunsun, çalışsın el ile -
der.

17 inci asırda (Dekart) — Ço-
cukların tabiat ve evsafının nazari
dikkate alınması taraftardır.

Senpiyer — Mekteplerin yanın-
nında bir değirmen, bir matbaa, bir
iş ocağı gibi atölyeierin bulunması-
nı düşünür. —

(Rolen) — Kızlara, kendilerine
lâzım olan el işlerini tavsiye
eder. —

Bu terbiyeci ve mütefekkirler
17 ci asırda okullara iş hayatı so-
kulamadığı takdirde hiç olmazsa
tedrisat harici çocukları bunlarla
ilgili kılmak tarafını istilzam etmiş-
lerdir.

18 inci asırda bu ceryana za-
manın terbiyeci ve mütefekkirleri
daha ziyade önem vermişlerdir. Me-
selâ (Kondiyak) — Çocukların bah-
çe işleriyle uğraşmasını, bellene-
mesini, kazmasını, ekmesini, biçmesini,
haset etmesini bu işlerle ayrıca meş-
gul olmasını ister. —

(Kupe) ve (Fransova) da aynen
Kondiyakın fikirlerine iştirak eder.

Bunlar da çocukların yiyecek-
lerini bizzat istihsal etmeleri lâzım-
geldiğini ileri sürer.

Bütün bu terbiyeciler çok eski-
den beri çocukların nazari bilgiler
yanında işle de uğraşmaları lâzım
geldiğini ileri sürdüler. Ve nihayet

Fransa büyük devriminde (Gragu-
var) ve meşhur (Siyez) ve arkadaş-
ları konvansiyonda bu işleri ileri
devletin buna resmen önem verme-
sini ve resmi programlara ithalini
istediler ve direndiler. Neticede ar-
kadaşlarını ikna etmek suretiyle
ilk defa olarak Fransada resmi
programlara bir elişi dersi ithal
etmeğe muvaffak oldular.

Bunun için devlet bir kanun
kabul etti. Bu kanunda devlet (ta-
lebe arasına senayi tezgâhlarına
gidecek, bu imalâthaneleri seyrede-
cek, orada birşeyler öğrenecek ve
kendilerine lâzım eşyaları bizzat
hazırlıyacaklar, bu arada kendile-
rine sanatın faydaları hakkında fi-
kirler verilecek, mekteplerde ders-
lere ayrılan zamanın bir kısmı muh-
telif nevilerde elişlerine hasredile-
cek, okuyup yazmak bilmeyen ve
bir el sanatı öğrenmemiş olanlar
nüfusa kaydedilmeyecektir) denilmek
tedir. Bundan sonra elişleri dersleri
Fransada bütün okullara girmiş, di-
ğer memleketlere de yavaş yavaş
girmeğe başlamıştır. Biz de herşey-
de olduğu gibi resim iş de impara-
torluğun bütün çağlarında orduda
bir sanat halinde gözümüze çarpar.
Dini sebeple ve bir takım geri dü-
şünceler altında uzun zaman okul-
larımızda bu derse yer verilme-
mişti.

Ancak ilk defa olarak 1325 se-
nesinde ilk muallim mektepleri proğ-
ramlarına girmiştir. 1331 senesinde,
evvelce hazırlanmış program daha
mütekâmil bir şekle sokulmuştur.
Ondan sonra zaman zaman tekâ-
müle uğramış ve bütün okullara
teşmil edilmiştir. En mütekâmil
şekli toplu tedrisatın okullarımızda
kabul edilmesiyle başlamıştır. Bun-

dan sonra ilk üç sınıfta bu ders
hayat bilgisinin hakikî bir yardım-
cısı ve tamamlayıcısı, diğer sınıflar
da ise öteki derslerin bir takviyeci-
si halini almıştır.

Gayesi :

Terbiyenin gayesi çocukta içti-
mai şahsiyet yaratmaktır. Şhasiye-
tin nevlere vardır. Ahlâkî, bedii,
bedenî, dinî, meslekî şahsiyetler gi-
bi terbiye almış adam demek bu
şahsiyetleri teşekkül etmiş adam
demek tir.

Bu şahsiyetlerin teşekkülü için
bunlara ait ihtiyatların verilmesi lâ-
zımdır. Binaenaleyh bedenî şahsi-
yetin kazanılması için bedenî iti-
yatlar vermek lâzımdır. Bunu yal-
nız spor ve jimnastikle verirsek
tam mânasiyle bedenî şahsiyeti te-
şekkül ettiremeyiz. Ellere, kollara
ve parmaklara vereceğimiz ihtiyat-
larla onların becerikliliğini temin
etmeliyiz ki bedenî şahsiyeti ancak
o zaman tam olarak vermiş olu-
ruz. Ellere ve parmaklara verece-
ğimiz beceriklilik de ancak resim
işle tam olarak mümkün olur. İşte
resim işin terbiyedeki rolü, bu be-
cerikliliği vermek suretiyle bedenî
şahsiyetin tam olarak teşkil etme-
sindedir. Bir keserle herkes çivi
çakabilir. Fakat bir çokları keseri
çiviye vuracak yerde ele vurur.

Herkes resim yapar, fakat bi-
rinci sınıfa girmiş bir çocukla bir
ressamın resim yapışı arasında çok
fark vardır. Birinde bedenî şahsi-
yet ya hiç teşekkül etmemiştir, ve
ya tam değildir.

Halbu ki ressamda bunu tam
teşekkül etmiş olarak görürüz. Ve
ona bu sahada şahsiyet sahibidir
deriz. Resim işin aklı şahsiyet üye-
rine de tesiri mühimdir. Zira resim

iş nazari bilgilerimizi derinleştirir,
noksanları ikmal eder ve kuvvet-
lendirir. Merakizî asabiyeinin ahenk-
li bir suretle çalışmasına yardım
eder.

Resim iş bakımından harcı âle-
min tetkikinde en mühim vazife
gözüktür. Eşyanın yakın ve uzaklı-
ğı, buutlarının birbirinden uzun ve
ya kısalığı rengini ve şeklini göz
ile tayin ederiz. Binaenaleyh gözün
aklı, bedenî ve bedii şahsiyetin te-
şekkülünde mühim rolü vardır. Gö-
rüleni çizmek alelade bir görüşün
mahsulüdür.

Bu bakımdan çocuk, şahsiyeti
tam teşekkül etmemiş bir adamdır.
Onun için bir ev çizmek umumî
hatlariyle ve kaba taslak bir ev
resmi yapmaktan başka bir şey
değildir. Bir kedi yap dersiniz u-
zunca yuvarlak bir beden üzerine,
yuvarlak bir kafa kor ve altına
ayak yerine 4 tane çizgi çizer. Çün-
kü çocuk mütekâmil bir insanın
nüfuz ve müşahadelerine malik
değildir. Keza bir ressamın bir man-
zara karşısındaki görüş, duyuş, an-
layış ve çizdiği bizimkinden çok fark-
lıdır. Bizim yanımızda çocuk nasıl-
sa, bir ressam yanında biz o dere-
ce kalırız. Çünkü ressam bu sahada
fikri ve bedenî şahsiyet sahibidir.
Biz natamamız. Birşeyin resmini
yapmak o şeyi iyice tetkik etmek,
hususiyetlerine iyice vakıf olmak
demektir. Onun için resim işin bizi
de bıraktığı hatıralar daha kuvvet-
lidir.

Fikri şahsiyetimizin görünüşle-
rinden biri de yaratıcılıktır. Yarat-
mayan bir zekâ tam ve hakikî bir
zekâ değildir. Böyle bir zekâ, ese-
rine evvelâ kendiliğinden birşeyler
ilâve eder, değiştirir ve ibdaa ka-

dar gider.

Hayali resimlerde bu yaratıcı zekâlara daima raslanır. Hayali resimlerde verdiğimiz muayyen unsurlar yaratıcı zekâlar elinde tabiat ve hiç bir yerde olmayan bir takım eserler halinde karşımıza dikilir. Bu çok kolay bir iş değildir, faaliyet ve azimle mümkündür.

Çocuklarla iptidai insanların resmi birbirine çok benzememektedir.

Eşyayı daima profil ve yassı ya parlar. Meselâ bir insanı cepheden yapacakları zaman ayakları yana doğru konulur. Çocuk bir mantikî görüşe başladıktan sonradır ki hatalarını anlatmaya başlar ve bunlardan kurtulur. Tekniğini ilerlettikçe gölge vurmaya ve manzara resimleri yapmağa başlar. Bu teknik terbiye görmedikçe hep bu şekilde devam eder.

İşte resim, iştir ki bu terbiyeyi çocuğa kazandırıyor.

İlk okulların bilhassa birinci devresinde resim iş dersi için uzun külfete ihtiyaç yoktur. Sınıf içinde hayat bilgisi konularıyla ilgili işler kolaylıkla yapılabilir. Fakat ikinci devre için münasip bir atölye ve kâfi miktarda alâtin bulunması şayanı arzudur. Resim iş dersi de bir ifade dersidir. Söz düşüncenin, resim iş şekillerin ifadesidir. Binaenaleyh verilecek her hangi bir mevzu çocuk için bir inceleme mevzu olmalıdır. (Şunun resmini yap) gibi verilen mevzular çocuk için bir fayda temin etmez. Onun için de kıymeti yoktur. Ancak mevzular çocuğun her zaman beraber yaşadığı şeylerden olmalı ve bu mevzu üzerinde ilgi temin ettikten sonra verilmelidir.

Bu derste mevzular birinci devrede hayat bilgisinden, ikinci devrede ise diğer derslerden alınır. Fakat yalnız ikinci devrede mevzu dersten alacağım diye çocuk için mücerret ve ilgi temin etmeyen resim işlerden sarfı nazar etmek daha doğru olur.

Resim iş aynı zamanda duyguların ifadesidir, bu itibarla güzel sanatların vasıtası olmuş oluyor demektir. İlk insanlar istediklerini ve meramlarını hep resim işle anlatmışlardır. Güzellik hakkındaki duygularını yaptıkları iş ve resimlerle söylemek istemişlerdir. Tarih önmüzdde canlı bir misaldir. Geçmiş milletlerin bedii şahsiyetlerini ve medeniyetlerini de onların bıraktıkları eserlerle mânalandırıyoruz.

Resim iş çocuğun aynı zamanda derunî duygularını da ifade eder. (Tolostoyinin) dediği gibi :

«Resim iş duygunun dilidir.»

Çocuk bedii şahsiyeti olmayan kimse demek değildir. Onda en iptidai bir şekilde bile olsa bir sanat ruhu vardır, Ancak terbiye ile ki ondaki bu iptidai sanat ruhu inkişaf ettirilerek zamanın sanat ruhuna kadar yükseltilir.

Çocuk niçin resim yapar : Resim yapmak, elişi yapmak çocuk için oyun oynamak gibidir. Oyun, yorulan, ruhunu dinlendirmek, resim de oyundan yorulan bedeni dinlendirmek içindir. Şu halde resim çocuk için oyun gibi bir dinlendirme vasıtasıdır. Aynı zamanda, çocuk resmi gerek harici, gerekse batini âlemi aksettirmek için yapar. Bu bakımdan o, kendisi için cazip ve yakın ne varsa daha ziyade onların resmini yapar.

Onun için resim iş hususunda

zor yoktur. Yeter ki kendisince alâkasını toplamış olsun ve kendi şahsiyetini onunla mezcetmiş olsun.

Çocuklar yaptıkları resimleri hem takdir, hem de tenkit ederler. Çizdiği resmi arasına uzaktan tutarak ona büyük bir takdir gözüyle bakar. Bu husustaki zevkini duyup giderdikten sonra da noksanlarını görmeğe ve onu tenkit etmeğe, hat ta birçok defalar onunla alay etmeğe başlar.

Bir insan resmi yapmışsa onunla alay ederken (Hiç böyle de adım atılır mı veya koca kafalı bir insan olmuş) gibi sözlerle alay edip güler. Burada ya ufak birşeyi lüzumundan fazla büyültüp mübalâğa yapar veya hiç de böyle olmadığı halde kendisi bu şekilde tahayyül eder. Şu halde yorulan çocuk gayri ihtiyarî ve anlamayarak resim yapmağa oturamaz. Bir ihtiyaç duymakla beraber bu hareketleri tamamen şuuridir. Çocuk mücerret şeylerden daima korkar ve kaçınır. Onun içindir ki karşısına modeli koysanız dahi modelin duruşu ve biçimi onu hiç alâkadar etmez. Yine kendi düşündüğü ve bildiği gibi yapar bu bakımdan ilk sınıflar da daima ezber resim yapılması çocuk düşüncesine uygundur.

Çocuğun yaptığı resimlerin manasız hiçbir tarafı yoktur. Kendisine göre resmin her parçası bir mana taşımaktadır. Bu bakımdan çocukta terkip fikri yok denemez, Zira birer mana taşıyan her parçanın eklenmesiyle meyeana gelen resim, bir terkip eseridir.

Resim işten nasıl faydalanmalıyız ?

Mektebin gayesi çocuğu hayata hazırlamaktır. Bu bakımdan okulda

hayatla ilgili işler yapılır. Fakat bir çok sebepler vardır ki bu gayeye varmamıza engel olur. Evvelâ çocuklar arasındaki zekâ ve kabiliyet farkları, saniyen hayat o kadar çok işlerle doludur ki asıl gayeye varmak için takip edeceğimiz yolların çokluğu... Zamanın icaplarına göre seçilen yoldan gidilir. Fakat çocuk, okulu bitirince hayat şartlarının okuldakinden çok değişmiş olduğunu görür ve bocalar. Binaenaleyh bütün bu şartları göz önünde tutup hedefe ulaşabilmek için en uygun bir yol takip etmemiz lâzımdır. Çocuğu hayata yapılmış bir manken gibi değil, zamanın icaplarına derhal uymak istidadını gösteren bir adam olarak hazırlamak lâzımdır. Bunun için çok bilgili mi, yoksa iş adamı mı ?

Çocuğa hayatta olup bitenleri bütün teferruatıyla öğretelim ve programlarımızı buna göre tanzim edelim dersek okulda yalnız bu dersleri dinlemek dışarıda çeşitli kitaplardan bilgi toplamakla geçiren çocuğun hayatı tamamen bir nazarıyecilikten kurtulamaz bu suretle bütün iş hafızaya yüklenmiş olurki bu, zekânın gününden evvel yıpranmasını ve yorulmasını intac eder. O halde bu sistemin tercih edilecek tarafı yoktur. Şu halde terbiyecilerinde dediği gibi (talim ve tedris okul için değil hayat içindir.) Bu sebeptendir ki ortaya bir iş prensibi atılmıştır.

Büyük terbiyecilerden (Kamen'yus) : (Bilgilerimizi kitaplardan değil, gökten, yerden, ormanlardan, derelerden kısaca tabiatı tetkikten alalım.) diyor. Bunun gibi Janjak Ruso, Kendiyak ve Kupe gibi mütefekkir ve terbiyeciler de çocuk,

ların tabiatla uğraşmasında bahçe işlerinde, değirmenlerde, matbaalarda çalışmalarına şiddetle tarafı tardırlar.

Bugün buna her zamandan ziyade ehemmiyet vermek lâzımdır. Bugünkü cemiyet hayatı işlemeyen ferde hayat hakkı vermediği gibi bu gibiler, çalışanlar uğraşıp didenler nazarında daima nefretle karşılanmaktadır. Resim işi'nin petagoji ve tedris noktasından ehemmiyeti şekillerin ve renklerin bir mâna ifade etmesinden ileri gelir. Söze dayanarak verilen bir ders çocuk içindir, şüphesiz mücerret kalır. Hulbuki resim veya puna ait bir işle verilen bir ders; öğretmeni enfusî vaziyetten kurtarır. Kendisi veya şekli olan bir mevzuu sözle anlatmak ne kadar mücerret ise o kadar da fenadır. Halbuki bu mevzuun kendisini göstermek veya yaptırmak çocuklara azamî faaliyeti temin eder ki bu, çocuk için hem

daha derinleşmiş bir bilgidir.

İş prensibine uygun olarak talim ve tedriste resim işi başlı başına elimizde bir vasıta olmazsa da, bu dersten azamî fayda ve yardım görmek imkânı her zaman mevcuttur. Sırf resim işe dayanarak iş prensibi esasına uygun vereceğimiz dersler tam maksadı temin edemezler.

Zira bu vaziyette zamanın mühim bir kısmını resim işi saatlerine ayırmak icap eder. Fazla resim işi saati ise diğer dersleri ihmal ettirir. Mevcut saatlara göre de resim işi derslerine inhisar ettireceğimiz dersler iş prensibi bakımından noksan kalır.

Ancak her ders için bu dersten istifade etmek imkânları mevcuttur ki bu takdirde iş prensibini tam olarak tatbik etmiş oluruz.

İskenderpaşa ilkokulu
Başöğretmeni

Nazif Karluk

Dil Bahisleri

Türkçenin Ayıklanması

Yazan : Yusuf Mazhar Âven

Her kavim, her millet kendi varlığını iki şeyde hem idrak, hem izhar eder. Birisi ırkı, Birisi dilî dil millelârlerde ırkın hususiyetlerine göre karakterler yapan kültür unsurlarından en mühimmidir.

Meselâ, dünyanın pek çok yerlerine yapılan Türklerden pek çoğunda dillerinin gaip ettiklerinden ırklarına mahsus vasıflardaki benzerlik değişmiştir.

İrklarda millî hislerin orjinalitesinde dil âmildir. Yani ırkın medenî ve siyasi istidatlarını dil örer.

Türk ırkı, temiz seciyesini ancak temiz diliyle izhar, ihtisap, muhafaza edebilir. Ve Türk milleti kendi ırkını yaptığı ve büyüttüğü dil ile benliğini muhafaza edebilmiştir. Kendi dilimizi söylemek sayesinde kendimizi tanır ve tarihin devam eden türkû kalırız.

Birkaç yıldan beri devam eden (Türk dilinin tekrar kurulması) cereyanı büyük bir zamanın işi olan bir hazırlık hareketi mahiyetinde olmakla beraber çok genişlemiştir. Fakat hazırlıksız başlayan bu cereyanı ilk sınavlarında ruh ve hatta istikamet değiştirdiği sezilmiyor değil..... Meselâ dilin kelimelerinden söktüğümüz yabancıların yerini Türk olmayanlar tutmaktadır.

Cevdet paşanın kavaidi osmanî yesinin çerçevesi haricine çıkmak zarureti his edenlerimiz dilimizin gramerini arayacaklarına başka dillere ait gramerlerin tesirinden kurtulmıyarak Türkçeye onları uydurmak yoluna doğru gidiyorlar.

Her dil, gramerini kendi bünyesinden çıkarmıştır. Türkçemizin bünyesinde benim anlayışına göre en mükemmel gramer saklıdır. Çünkü menbalarının izlerini bugün bulmak kolay olmayan medeniyetler kurmuş, tarih kadar eski bir ırkın yabancı aşılarda almış olsa bile kökü yaşayan dilinde on, onbeş asırlık hayatında kemâl tasavvur ettiğimiz dillerden daha yüksek bir kemal bulunması tabiidir. Fransızca bir kitapta Türkçemiz hakkında : «Yalnız dokuz zamandan ibaret bir tarif sistemi bulunan fiilleriyle meram anlatmak kolay olmayan bir lisan» Denildiğini gördüğüm zaman bende uyanan hayretle, dilimin bünyesini şöyle bir yoklayı verdim.

Bunda hayretim ber taraf oluncaya kadar devam ettim.

Fakat Türkçemizde tahminimden büyük kemâl, kuvvet, yeterlik sezdim lisan bahislerinde ne derin bir vukufum, nede geniş bir ihtisarı bulunmadığı halde alâkadarlara

bir araştırma sistemi göstermek için (İnan) mecmuasının tavassutuna müracaat ile sezişlerimden bazıları nı hülâsaten arze cesaret ettim.

Dilimiz hakkında bu araştırma- larda hasıl ettiğim kanaatlardan bi- risile milli lisanımızı, kendi lehçemi- zin içinde bütün kuvveti, bütün gü- zelliği ile bulabileceğimizdir.

Biz eski vatanımızdan ayrıldığı- mız zaman dilimizi beraber getir- dik... Onu aramak için geri dönmek mi icab eder? Oğuz lehçesi Türk- lükte asaleti teslim edilen bir boyun dilidir... Bu dilde (Patois) sayılabi- lecek lehçelerden istiane etmek yo- lunda bir temayül yüzünden Türk- çenin istifa görmemiş bir meyva çiçeği aşıl原因 makbul bir fidan haline getirilmesine sebep olunaca- ğı endişe ile düşünülecek bir şeydir.

Bizim konuştuğumuz Türkçenin tükenmez madenlerindeki cevher- leriyle dünyanın fasih bir dilini ya- ratabileceğimize inanıyorum.

Benim telâkkime göre: dilimizin ayıklanması ve yeniden kurulması hakkındaki cehtin sebebi şudur; (Osmanlı imparatorluğu devrinde, hatta ondan evvel Türk diline aşı- lanan yabancılıklarla nihayet bir osmanlıca hasıl olmuşturki edebiya- tiye, tarihiyle, ihtilâflarını yaptığı ilimleriyle dil olarak realitedir.

Fakat ortada ne osmanlı impa- ratorluğu kalmış, nede osmanlı is- minde bir millet mevcut bulunmuş olduğundan o sahipsizdir.

Zira meydandan kayıp olan bir zümrenin dilidir. Geçi o devrin edebiyatı bizindir, ilimler tedvin ve istilâhlar vaz'eden cehtleri bi- zimdir: Lâkin o devrin dili bizim değildir... Bizi bu cihetten mirası

ret ediyoruz. Çünkü bu servete ha- ram karışmış sayıyoruz... Hakçı ve milletçi bir rejim teşkil eden Türk yekpareliğinde zümre dili konuştur- mayacağız. Bu yekparelikte halkın hepsinde müşterek dilin, his, heye- can, duygu bilgileri bir siyakde ifa- de etmeyen bir alaca dil milli bir- liği ya bozar, çünkü ifade tarzında ki ayrılık camia şuurun da farklar yapar, yahut bozulur çünkü her ağızda başka türlü kullanılır. Os- manlıca gibi alaca bir dil konuşul- dukça milli his mahmurluktan kur tutulamaz, milli kültür şahlanamaz) Ecdadımız vatanımıza dilinide be- raber getirmiş olduğunu hiç unut- mayarak, onu kendi aramızda, ken- di halkımızın anlayış insiyaklarında arar ve kendi selikamıza göre inşa ederek dünyanın en fasih lisanını- tekrar canlandırmış oluruz.

Türk dilinde fiiller otuz yedi bapdan tarif edilir :

Fiilin mütaaddi ve lâzım mana- da olduğuna göre ve anlamındaki sezdiricilik arasında yakın farkları ayırt edemediğimiz cihetle bu bab- lardan bazıları istimale ve bazıları da hadesbere uymazsada bunlar- dan zamanla istihkak yoluyla isti- fade edilmesi mümkündür.

Kök master yedi tanedir :

- 1 - kırmak
- 2 - kırılmak
- 3 - kırışmak
- 4 - kırdırmak
- 5 - kırdırtmak
- 6 - kırıtmak
- 7 - kırınmak

Bu kök masterların her birinden aşağıdaki masterlar teşkil olunur.

- İkinci babdan
- 8 - kırılışmak

- 9 - kırıldırmaq
- 10 - kırıldırtmaq
- 11 - kırılmak
- 12 - kırılınmak
- Üçüncü babdan
- 13 - kırışılmak
- 14 - kırışdırmak
- 15 - kırışdırtmak
- 16 - kırışıtmaq
- 17 - kırışınmak
- Dördüncü babdan
- 18 - kırdırılmak
- 19 - kırdırışmak
- 20 - kırdırdırmak
- 21 - kırdırıtmaq
- 22 - kırdırınmak
- Beşinci Babdan
- 23 - kırdılılmak
- 24 - kırdırışmak
- 25 - kırıldırtmak
- 26 - kırdırdırtmak
- 27 - kırdırdınmak
- Altıncı babdan
- 28 - kırılmak
- 29 - kırıtışmak
- 30 - kırıtırmak
- 31 - kırıtırtmak
- 32 - kırıtınmak
- Yedinci babdan
- 33 - kırılmak
- 34 - kırınışmak
- 35 - kırındırmak
- 36 - kırındırtmak
- 37 - kırınıtmak

Bu otuz yedi babı örnek ittihaz edince bazı masterlardan yeni mas- tarlar teşkil edilebilir. Yeni master ları misal olarak alırsak bunlardan yedi kök master buluruz.

Düşünmek

- düşmek
- düşölmek
- düşöşmek
- düş (d) örmek

düşöddürmek
düşödmek
düşönmek
Isınmak

- ısmak
- ısılmak
- ışışmak
- ısdırmak
- ısıddırmak
- ısıtmak
- ısınmak

Yukarıki misalde düşünmek masterının mecazî mânada (düşmek) kökünden geldiğini ve (kendi nefsi- ni kendi nefsi içine düşürmek) ma- nasına olduğunu anlarız. (ısınmak) masterının yalnız beş, altı, yedinci babları malûm ve müstamel isede diğer dört babının da pek alâ kulla- nılması mümkündür. Diğer dört ba- bın kullanılması, kökü muteaddi olan fiilin faili olmak itibariyle şahsi olmamasından ileri gelmesi ihtimali vardır.

(Güneş dünyayı ısıttı) cümlesin- de güneş faili şahsi olmadığından (ben suyu ısıttım) cümlesinden (ben) zamirini şahsi olmasına rağmen asıl failinin nefsimden hariçte ve şahsi olmasından dolayı beş, altı, yedinci bablar kullanılmış ve diğer bablar- da faillerin fiilde müstakilen amil olduğu için diğer bablar kullanılma- mış olabilir.

Biz lisanımızda daha geniş mü- lâhazalarla tarif edebilirsek (dünya güneş tarafından ısıılır.) ve (anbar- daki zahireler rutubetten ısıttı) de- meğe alışabiliriz....

Türk dilinde emir sigaları ha- riç masterlar 28 zamandan tasrif olunabilir. Hayatta fiillerin mazide vukubulmuş ve ceryan etmiş olanları muayyen ve kati surette

sabit hadiseler teşkil ettiğinden, Türkçemizde mazi için' hiç bir dile nasip olmayan' beyan ve ifade bol luğu vardır.

Bazı zamanlarda dördüncü ve illetli mâzilerde kezalik dördüncü. zamanları şimdi'ye kadar fiil olarak tasrif etmiyorduk...

Biz bınlasın, Türk dilinin 'baş' ka dillerde mevcut olmamasından dolayı türlü türlü inşa tarzlarıyla ifade olunan. iki fiil zamanı oldu' ğunu kabul ediyoruz.

(Kırdığım ceviz çürük çıktı) , (çürüyen ceviz benim kırdığımdır) cümlelerinde dördüncü zaman kazı yedeki failin sıfatı vazifesini gören subordon ve vaziyatteki kaziyenin fiilidir. (sattığım ceviz sen'in beğen- diğindi) (bulduğun para benim kay- bettiğimdi) gibi inşalara bakınca da vamızın doğru olduğu teslim edilir. Sekizinci zamana gelince: bunun (ise) ve (eger) ile teşkil edilen şart sigalarıyla alâkası olmadığına kailiz.

Zaten kuvvetli yazıcılarımızın bu zamanı şartı manalar haricinde kullandıkları malûmdur. Fakat (ise) ekinin kulaklarımızda hasıl ettiği tesir manasına rağmen' bunu şartı sigalar arasında saymaklığımıza sebeb olmuştur sanıyoruz.

- 1 kırıyorum
- 2 kırarım
- 3 kırdım
- 4 kırdığım
- 5 kıracağım
- 6 kırmışım
- 7 kırayım
- 8 kırsam
- 9 kırmalıyım
- 10 kırmaktayım
- 11 kırıyordum
- 12 kırardım
- 13 kırdımdı
- 14 kırdığımdı
- 15 kıracaktım

- 16 kırmıştım
 - 17 kıraydım
 - 18 kırsamdı
 - 19 kırmalıydım
 - 20 kırmaktaydım
 - 21 kırıyormuşum
 - 22 kırarmışım
 - 23 kırmıştım
 - 24 kıracaktım
 - 25 kırıyormuşum
 - 26 kırsaymışım
 - 27 kırmalıymışım
 - 28 kırmaktaymışım
- Basit Zamanlarda
- 1 - Maziye bağlı hal : (Yani halden evvel başlamış bir fiil)
 - 2 - İstikbale bağlı hal: (Yani şimdi ve bu andan sonra)
 - 3 - Mutlak mazi : (halde ta- mamlanmış bir fiil)
 - 4 - Halde devam eden mazi : kırdığım kalem (bir ismin failinin sıfatı olan mazi)
 - 10 = Hal bali mazi (mazide bir bir fiilin halde devamı)
- Diğer zamanların fonksiyonları malûmdur. Halde devam eden mazi başka dillerde mevcut değildir. Fran- sızca ve arapça bunu relatif (mesule sıgası) ve güçlkle inşa ve ifade edebiliyor.. Türkçenin pek önemli bir üstünlüğünü gösteren bu zamanı 'başka dillerde bulunmadığından. fi- ilin adetmemek gibi bir zuhule dü- şülmüştür .
- Türkçe mastarlara getirilecek muhtelif eklerle elde olunan şekiller insan zekâsının sezdiği bütün halleri, hareketleri, zamanları anlatmağa kifayet edebilir... İsimlerde, sıfatlar- dan mastarlar ve mastarlardan isim- ler sıfatlar teşkil etmekte türkçenin haiz olduğu kolaylık pek büyüktür.
- Biz otuzyedi babden tahrif edi- len mastarlardan bütün ilim, san'at tabir ve istilahlerini bulmak müm- kün olacağını umuyoruz .

Buna dair aşağıda bazı misaller zikrettik bu misalleri bağladığımız kıyası kaidelere göre 'son zamanlar' da kullanmağa başladığımız. bir çok kelimelerin yanlış olduğuna hükmedilecektir.

Salmak
salını
salı
sal
salınç
salıç
salak
salgın
salgıç
salınç
salgi
salış

Kesilmek
kesinik
kesini
kesin
kesiniriç
kesiniç
kesinik
kesingin
kesingic
kesinim
kesingi
kesiniş

Kesmek
kesik
kesi
kes
kesinç
kesiç
kesek
kesgin
kesgiç
kesim
kesgi
kesiş

Kırışmak

kırışık
kırışı
kırış
kırısınç
kırışık
kırışak
kırışgin
kırışgiç
kırışım
kırışgi

kırmak ek
kırıkik-uk
kırı'i
kır
kırınçinç
kırınçic-aç
kırakak-ek
kırıngan-ayni
kırığicic
kırımın
kırığıki-gu
kırış-iş

Bu cedvelde müteaddi mastar- lardan 11 şekilde istikak etmiş ke- limeler görülüyor. Bunların bazıları istimal olunmaktadır. Yukarıdaki cedvelde bizim (salı) günümüzün millî günümüz olmak hasebiyle ta- dil gününe (delâlet eden bir mana da (salmak) mastarından istihkak ettiğine hükmolunur.

Kezalik (sal) ında (suyun üzeri- ne salınmış bir nesne) olarak ayni mastardan istigak ettiğine şüphe kalmıyor. Lâzım mastarlardan da aşağıdaki misalleri gösterelim : (bunda mastar'ın radigalinden meful isim teşekkül etmiyor.

Uymak
uyuk
uyu
uyunç
uyuç
uyak

uygun
uyguç
uyun
uygu
uyuş

Dalmak
dalak
dali
dalınç
daliç
dalak
dalgın
dalgiç
dalım
dalgi
daliş

Kaymak
kayık
kayı
kayınç
kayıç
kayak
kaygın
kaygiç
kayım
kaygi
kayış

Durmak
duruk
duru
durunç
duruç
durgun
durguç
durum
durgu
duruş

Mastarlarda isim ve sıfatlar is-
tiğak ettirmek için otuzyedı babın
hepsine başvurmak mümkündür.
Biz kök mastarlardan yalnız beşine
alt misal arz ediyoruz.

Almak
alık
alı
al
alınç
alıç
alak
algın
algıç
alım
algi
alış

Alınmak
alınık
alını
alın
alınınç
alınıç
alınak
alınan
alınıç
alınım
alınğı
alınış

Aldırmak
aldırık
aldırı
aldır
aldırınç
aldırıç
aldırak
aldırgın
aldırğıç
aldırım
aldırğı
aldırış

Alışmak
alışık
alışı
alış
alışınç
alışıç

alışak
alışgın
alışgıç
alışım
alışğı
alışış

aldırtmak
aldırtak
aldırtı
aldırt
aldırdınç
aldırtıç
aldırtak
aldırtgın
aldırtğıç
aldırtım
aldırtğı
aldırtış

On adetten ibaret olan eklerden
(inç) , (iç) , (gıç) uçu 'sevinç, çekiç,
gibi) pek az isimlerin şekline yara-
makta ve mastarın radikalinden
ibaret olan meful ismine delâlet
eden isimlerde nadir bulunmakta
isade lisan yapıcılarının bunlardan
istifade ile lisanımızın kendi içinden
yeni kelimeler bulabilecekleri umu-
lur. Bir çoklarımız istihkak ekleri-
nin bir süsü teşkil ettiğine zahip ol-
duğumuzdan (otuzyedı) babdan ge-
leni mastarlara iltihak ederek onla-
rın hecelerine göre telâffüz edilen
yalnız bu on adet eki teddüt eden
şekilleriyle yakışmadığı yerlerde
kullanmaktayız.

Meselâ (ak) eki koymak masta-
rında (kayak) ve kaydırmak babın-
da (kaydırak) halini aldığı halde
[dırak] eki tasavvur etmekte (küldi-
direk) şeklinde ve küi tabağı ma-
nasında isimler yapmağa özenmek-
teyiz. Yukarıda tayin ettiğimiz on
eki kullanmak için otuz yedi babın
dik kat nazarında tutulması icap

eder. Bu takdirde bir mastarın için
de 370 forumda isim ve sıfat, me-
ful, ve hal elde edilir.

* * *

Eklerin fonksiyonlarına gelince:

1 - İlk bir halin sükûn içindeki
vaziyetini ifade eden sıfattır. (Ke-
sik el) (kırık cam) (kayık göz) (du-
ruk hava kırışık yüz)

2 - İ - ü: zaman ve mekâna mü-
teallik halleri ifade eden sıfat ve
terkip halinde isimdir. (Sevi çağı
gençliktir) sayı günü gelmediniz ha-
linde isimdir. Tashihim sayısı 99 dur
(duru su içmeli) (Suyun durusu bu-
lanık değildir.) (beş duyu insanlar-
dan ileridir)

8 - Im üm: Zaman ve mekâna
müteallik hareketleri ifade eden sı-
fat ve terkip halile isimdir. (Verim-
li ağaç makbûldür) (Koç katımı gü-
zün yapılır) (Kesim ormanlarda kı-
şın başlar) (Çalım satan insan hoş
görülmez) (sevme kırma gibi keli-
meler mastarın muhaffif şeklidir .

Binaenaleyh: Müştak ad olun-
mamalıdır.

9 - Gı Gu: Sükûn halinde alet
ve vasıta ismidir. (Tahtayı burgu
deler) (bıçak kesgidir) (kaygı insanı
hasta eder) (sevgi yerinde olmazsa
iyitik vermez) (duygusuz insan hay-
vana yakındır)

5 - Ak - Ek: hareket halinde
alet ve vasıta ismidir. (kaydırak ço-
cukların sevdiği bir oyunda kulla-
nılır.)

(Kayak kış sporcularının karda
kaydıkları tahtadan ayaklıktır.)

(Tüydirek tüydürmek mastarın
dan yapılmış bir isimdir ki tayyare
manasında kullanılabilir.)

(Bana antenin Türkçesini ısmar-
lasalar «duydurak» kelimesini ya-
pardım) (çingirak kelimesi çingir

damak mastarından gelmiştir çingir-
dak demek daha doğru olurdu.)

6 - Gın - Gan: meful sıfatıdır.
Bir etginin eseri üzerinde kalan
şeklin halidir... (Yorgun kırıgın)
(kesgin) (azgın) (sevgin) (bilgin) (bi-
lingen âlem tarafından tanınmış ve
bildirgin herkesi öğreten adam an-
lamına gelir) (alınan) (sevingen)

7 - Giç: geç canlılarda bir sıfat
ve hırfat sahibinin cansızlarda bir
sanat ve hırfet icrasına yarayan a-
letin ismidir. (Bilgiç) (dalgiç) (yüz-
geç) (süzgeç) (ayırgeç) (dokuma üze-
rinde ipliklerin biribirinden ayrılan
larına denilir.)

4 - İç - aç: bir etkisi olan şeyin
adıdır.

(Çekiç) denilen alet yaptığı işin
tersi manada kullanılmıştır. Ecdadı-
mızın buna (kakıç) dememeleri se-
bepsiz değildir. (Ayraç) birbirine
karışmış şeyleri ayıran maddelere
verilmiş ve kimya ilmine girmiş ke-
limedir.

3 - İnç - anç: Bir etkinin hasil
ettiği halin adıdır. (inanç) (Sevinç)
(düşünç) (Düşünce kâyidesiz teşkil
edilmiş kaidelerdendir.)

10 İş - uş: Bir harekette, bir fi-
ilde tarz beyan eden isimdir.

(Görüş) (gidış) (anlayış) (saldırış)
(duyuş).

Burada Türkçemizi bürüyen is-
yan sisleri arasında bazı hususları
da zikredeceğiz. Bunlar unutulmuş
mastarlara ait birkaç misaldir. Yu-
karıda (düşünmek) mastarının (düş-
mek) kökünün yedinci babından
geldiğini arzetmiştik...

Şimdi de inanmak mastarının
aynı tarzda (inmek) mastarından
gelebileceğini beyan edelim. Bunla-
rın manaca birbirine yakın asıllar-
dan gelmeleri ecdadımızın mecazi

manada kelime teşkilinde pek geniş
anlayış sahibi olduklarını gösteriyor.
Kezalik (gevşek - sıkı olmayan) (ge-
yea) bir nevi sünger gibi ot (geviş)
(yumuşatma tarzı) olduğuna göre
(gevme) şeklinde ye bir şeyin sert-
liğini, huşunetini gidermek mana-
sında unutulmuş bir mastar keşfet-
miş olmuyor muyuz? ...

Bunun gibi birde (usmak) mas-
tarı tasavvur edilebilir ...

Çünkü (salmak) mastarının ra-
dibalinden ibaret olan : sal ismi-
nin (lanmak) ekiyle teşkil ettiği
(sallanmak) mastarında olduğu gibi
malûm ve müstamel olan (uslan-
mak) mastarının aslına gitmek yan-
lış olmaz kanaatindeyiz.

Esasen, akıl, zekâ, manasına ge-
leni (us) meful ismi olan radibalin-
den iştirak ettiği mastarın (usmak)
olduğunu kabul ve bunu (düşün-
mek) mastarının mecazi manasın-
dan daha kuvvetli ve hakikî mana
ile (akıl ve zekâyı kullanmak) an-
lamında istimal etmek mümkün de-
gil midir?...

Eğer dikkat eder ek lisanımızda
(usanmak) mastarının yedinci ba-
bindan usmak mastarından geldiğini
kabul etmemeğe sebep kalmıyor...

Binaenaleyh usmak mastarının
da kullanılmamak yüzünden unu-
tulmuş bir şey olduğunu tasavvur
etmek caizdir. Buna dayanınca şim-
diye kadar (usta) kelimesinin üs-
tünlük ile alâkası bir manada oldu-
ğuna dair mevcut kanaati değiştire-
rerek (ingemur) manasında ve (us-
mak) mastarından hususi şekilde
teşkil edilmiş bir sıfat olduğunu an-
larız.

Diğer bir meseleye geçelim :
Türkçemizde bir (yalvarmak)
mastarı vardır ;

(Varmak, vermek, bilmek) ek-
leri ile teşkil edilen mürekkep mas-
tarlar gibi bu mastarın da aslı (yol)
ve birinci babdan (yalmak) tır ki
mânası (kandırmak) ikna etmek,
inandırmak olsa gerektir.

Bunu kabul edince (yalan) ke-
limesinin menbaini bulmuş ve türk-
çede yok sandığımız ve çok muh-
taç olduğumuz bir mastarı keşfet-
miş oluruz. Bunun yedinci baba ka-
dar kök mastarları şöyledir :

1 Yodmak = ikna etmek

2 ' = (L) ile biten mas-

tarlarda passif sığa yedinci babdan
geliyor.

3 Yalışmak = Birbirini kan-
dırmak

4 Yalıtmak = şaşırtmak

5 Yalıtdırmak = şaşırttırmak

6 Yalıtmak = herkesi aldat-
mak.

7 Yalanmak = kendi kendisini
aldatmak

Yedinci babı tetkik edersek bizi
derin derin düşündürecek bir mese-
le karşısında kaldığımızı anlarız.

Acaba (yanılmak) mastarı yan-
mak mastarının ikinci babından
mıdır? yoksa (yalınmak) mastarının
halk dilinde bu şekile istihale sun-
maktadır...

Bunun radikalının teşkil ettiği
(yal) mecazi manasında (aldatıcı gi-
da) manasında kullanılmıştır. Ak

ekile teşkil edilen (yalak) da (içine
yal konulan kap) manasında iken
bildiğimiz manada kullanılmaya baş-
lanmış olabilir.

Bu yazının başlangıcında arzet-
tiğimi hatimesinde de tekrarlayaca-
ğım : (Lisan bahislerinde derin bir
bilgim ve ihtisasım yoktur) âdi bir
tecessüs sevkile ve pek kısa bir
müddet zarfında dilimizin bünyesin-
de yaptığım araştırmaların bende
hasil ettiği en büyük kanaat şun-
lardır :

A - Pek zengin bir dilimizin
olduğu,

B - Binlerce sene, dinî ve si-
yasî sebeplerle yüzüstü terkedildiği,

C - Arkeoloji âlimlerinin top-
rak altından çıkardıkları medeni-
yet âbideleri gibi bir hale geldiği,

D - Güç, sabırlı ve uyanık ze-
kâlara dayanmış (bir ceht ile başa-
rılacak bir estaurasyon istediği,

E - Milletimizin dünya millet-
leri arasında lâıyk olduğu mevkii
almakta bu işin pek büyük payı
olacağı cihetleridir.

Bundan sonrası âlim ve müte-
hassıslara, bilhassa dil yapıcısı olan
edip ve sanatkârlara aittir.

Yusuf Mazhar Âren

Anten

(Evimiz salonunda Yusuf Sezgin tarafından
Radyo antenleri hakkında verilen konferans)

Radyo alıcılarında kullanılan antenler pek muhtelif olmakla beraber esas itibariyle birkaç nevidir. En çok kullanılanlar :

- 1 Tek veya müteaddit telli L antenleri,
- 2 Tek veya müteaddit telli T antenleri,
- 3 V antenleri
- 4 Çerçeve antenleri,
- 5 Şakuli antenler.

Bunlardan başa kürre antenler, şemsiye antenler gibi kullanıldığı ve maksada göre değişen bir çok şekilleri vardır. Bugün en çok kullanılan L. T. ve şakuli antenlerdir. İyi cinsten bir radyo alıcısı antensiz çalışmaz, antensiz çalışan radyolar harici tesirlere bilhassa sinai parazitlere karşı iyi maskelenmemiş demektir. Binaenaleyh iyi bir radyo yalnız antenlerden aldığı enerji ile çalışandır.

Bunlardan başka bazı radyoların antenleri alıcının içersine yerleştirilmiştir ki portatif çanta şeklinde radyolar bu nevidendir. Bazı radyolar elektrik şebeke hatlarını anten olarak kullanırlar. Şebeke hatlarını anten olarak kullanan alıcılar şebekenin bütün kaçak ve parazitlerini aldığı gibi anten devresine konulmuş olan kapasitenin her hangi bir sebeble kısa bir devre olması alıcının anten devresinde tahribat yapabilir. Zor durumda kalmadıkça şebeke anteni kullanmak doğru de

ğildir.

Antenlerin istikameti en çok dinlenilmesi arzu edilen istasyona amud olarak çekilmelidir. Gerek T ve gerek L antenler tek telli olabileceği gibi iki veya üç telli de olabilirler. En fazla dört teli yukarı geçmemelidir. Antenlerde tel adedinin fazlalığı antenin enerjisini artırır. Beher telin uzunluğu 20 metreyi yukarı geçmemelidir. Normal olarak 15 - 17 meire uzunluk kâfidir. Teller arasındaki aralık 50 santim olmalıdır. Antenlerin fazla uzunluğu kısa dalga'lar üzerinde fazla tesirler yapar.

V antenin sivri ucu alınması arzu edilen istasyon istikametinde olmalıdır. Kol uzunlukları 15 - 20 metre arasında olmalıdır. İniş teli sivri uçtan alınır. Çerçeve antenler bugün yalnız portatif alıcılarla Ganyometrelerde kullanılır. Ganyometreler herhangi bir neşriyatın merkezinin istikamet ve yerini tayin eder. Gizli neşriyat merkezlerini bulmaya yarar bir radyo alıcısıdır.

Bugün için en ideal anten şakuli antenlerdir. Bilhassa kısa dalgalarda alımında fevkalâdedir.

İyi bir anten kurmak için bilhassa şu noktalara dikkat etmek lâzımdır : Antenler mümkün olduğu kadar yüksek kurulmalıdır.

(devamı 57 inci sayfada)

Bugün çıkmakta olan Halkevi Dergilerinin listesi

Derginin Adı	Çıkaran Halkevi	Kaç günde bir çıktı
<i>Taşpınar</i>	<i>Gaziantep</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>Çorumlu</i>	<i>Çorum</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Doğuş</i>	<i>Kars</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Erciyeş</i>	<i>Kayseri</i>	<i>15 günde</i>
<i>Fikirler</i>	<i>İzmir</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>Gediz</i>	<i>Manisa</i>	<i>15 günde</i>
<i>Görüşler</i>	<i>Adana</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Halkevi</i>	<i>Eskişehir</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>İnanç</i>	<i>Denizli</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>İnan</i>	<i>Trabzon</i>	<i>2 Ayda bir</i>
<i>Karacadağ</i>	<i>Diyarbakır</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Karaelmas</i>	<i>Zonguldak</i>	<i>15 günde</i>
<i>Kaynak</i>	<i>Balıkesir</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Konya</i>	<i>Konya</i>	<i>15 günde</i>
<i>Ondokuz Mayıs</i>	<i>Samsun</i>	<i>15 günde</i>
<i>Taşpınar</i>	<i>Afyon</i>	<i>Ada bir</i>
<i>Türk Akdeniz</i>	<i>Antalya</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Ün</i>	<i>İsparta</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Uludağ</i>	<i>Bursa</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Yeni Türk</i>	<i>Eminönü</i>	<i>Ayda bir</i>
<i>Halk Bilgisi</i> <i>Haberleri</i>	<i>Eminönü</i>	<i>Ayda bir</i>

